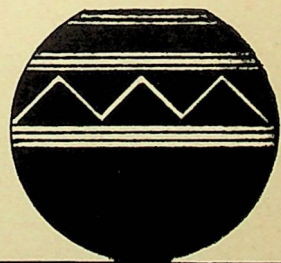

A. Claes
Turnhout

Alexandria

PERIODIEKE UITGAAF
VERSCIJNEND ALLE 3 MAANDEN
NIEUWE REEKS. VII, 1935, NR 3 - 4.

koninklijke
geschied-en-oudheidz-
kundige kring van de
antwerpsche kempen

FOTO MARCHANT

Bij het overlijden van Hare Majesteit Koningin Astrid.

Onze Koninklijke Beschermheer werd in 't diepste zijner ziel, in 't vurigste zijner liefde, in 't sterkste zijner hoop en verkleefdheid getroffen door het tragisch afsterven zijner edele gade.

Taxandria sluit zich eerbiedig aan bij al de betoelingen van innige deelneming die, over geheel het land, het Vorstenhuis te dezer gelegenheid gebracht werden.

Gelijk vóór vijf eeuwen een andere vorstin, Maria van Burgondië, vergezeld van haar gemaal den aartshertog Maximiliaan, ter jacht zijnde, op haar hakkenei gezeten over een boomstam struikelde, zich het hoofd zwaar verwondde bij haar val op het knoestig hout en op 25 jarigen leeftijd aan de gevolgen van haar verwondingen stierf, zoo werd insgelijks onze dierbare vorstin Astrid, terwijl ze ter ontspanning met Z. M. den Koning een autorit maakte, met het hoofd tegen een boom geslingerd, wat haar dood voor gevolg had op 29 jarigen leeftijd.

Eeuwige herhaling der geschiedenis ! O Heer, hoe ondoordringbaar zijn Uw raadsbesluiten !

Koningin Astrid is nu de eeuwigheid ingetreden omstraald met een aureool van onuitputbare goedheid, betreurd van een verknochten echtgenoot, omringd van de liefde van gansch een volk.

Zoo de H. Schriftuur meldt, dat veel zal vergeven worden aan degenen die veel zullen bemind hebben, wat moeten wij dan niet verhoplen van de barmhartigheid Gods, wanneer Hij de edelmoedige ziel van Koningin Astrid, die een toonbeeld was van liefde jegens haar koninklijken echtgenoot, haar kinderen, haar aangenomen vaderland en het Belgisch volk, in Zijn schoot zal opgenomen hebben !

Moge het zware offer dat God van de koninklijke familie en van België gevraagd heeft, voortaan milden zegen over Vorstenhuis en Land laten neerkomen en het volk zoo mogelijk nog dichter rondom den koninklijken troon scharen !

HET BESTUUR.

Zonderlinge weddingen te Beerse in de XVIIe eeuw.

Men hoort ten huidigen dage dikwerf gewagen van eigenaardige, excentricke weddingen en men is veelal genegen dezelfde te beschouwen als zijnde een kenschetsend verschijnsel van onzen tijd.

Edoch het schijnt dat onze verwijderde voorouders ons op dit gebied niets te verwijten hadden.

Hieronder deelen wij een drietal weddenschappen mede die wij hebben aangetroffen in de oude archieven onzer gemeente.

Niet alleen waren die weddenschappen schriftelijk opgesteld ; zij waren ook door geluigen onderteekend, door borgen bekrachtigd ja, soms aangegaan in 't bijzijn van schepenen om alzoo aan de overeenkomst een soort van authentic karakter te geven :

« Voorwaerde ende condicien waerop Vincent Wils ter eene, ende Michiel Aerts Michielsone ter andere syden, met malcanderen onderlinghe syn veraccordeert ende hebben aangegaen cene weddinge inder vueghen dat Vincent Wils eerst gewet ende aengenomen heeft nu, te vastelavond eerstcomende, gehouwt ende getrouwt te syn, anderssints en de by faulte van dyen, dat Michiel Aerts voors. sal hebben ende behouden den buffelschen colder van Vincent Wils die hy op deze condicie alreede heeft ontfanghen, ende in gevalle Vincent Wils, nu te vastelavond eerstcomende, gehouwt ende getrouwt is, soo sal Michiel Aerts aen Vincent Wils schuldich ende gehouden wesen in goeden ganckbaere gelde te betaelen, op den dach oft sanderendaeghs als hy getrouwt sal wesen, eene somme van hondert Rynsguldenen sonder enige exceptie, refugie delay ofte vuytsel, renuntierende ten desen van alle beneficien van regte deses eenigsints contrarierende, besonder den regte dicterende dat generaele renuntiatie nyet en valideert ten sy speciaele boorgen. Item is condicie dat de party die dese weddinge sal comen te verliesen daerenboschuldich sal wesen te betaelen het vierendeel biers dwelck op gisterenavont is gedroncken, en de tonne bier die van dese aach sal gedroncken worden geloeft Vincent Wils alleen te betaelen met de regte ende schryven van dese, midts dat Michiel Aerts voors, tot voldoeninge van dese condicie sal stellen goede solvente borge als den principaelsten debiteur. Ende ten dese mede comparerende Peelter

Faes Nicolaessone, die hem voor den voors. Michiel Aerts tot voldoeninge van desen contracte verclaert te stellen als boorge principael sonder eenige exceptie ofte refugie van regte.

Ende is dese tot meerder vastigheyt by de voors. partyen ende borge onderteekent. Dies gelooft Michiel Aerts syne borge costeloos ende schadeloos te indemniseren. Aldus gedaen ter presentien van Adriaan Wils ende Willem Van Eynde. schepenen, dese XXVIII Januarij 1664 ».

Was onderteekend : Michiel Aerts Vincent Wils.
Peeter Faes als borge » (1)

« Voorwaerde ende condicien waerop Peter Faes Nicolaessone ende Vincent Wils hebben aengegaen een weddinge op condicie dat Vincent Wils, nu ten vastelavont eerstcomende, moet gehouwt ende getrouwt syn, anderssints ende by faulte van dyen, dat Peeter Faes voors. sal hebben ende behouden den langhen rock van Vincent Wils die hy op dese condicie alreeds heeft ontfanghen, sonder gulden oft peninck daer voor te geven ; ende in gevalle Vincent Wils nu te vastelavont eerstcomende gehouwt ende getrouwt is sal Peeter Faes voor den langhen rock van Vincent Wils schuldich wesen te betaelen de somme van vyffentnegentich Rynsgulden in goeden ganckbaeren gelde, precies op den dach dat Vincent Wils sal comen te trouwen oft des anderendaeghs daer naer, sonder langer. Ende de tonnebier die hier is gedroncken moet Vincent Wils alsdan betaelen, gelovende partyen van wedersyds hun hier naer te reguleren sonder eenige exceptie oft refugie van regte desen eenigsints contrarierende die sy by desen syn dragende maer geloven dese condisie te voldoen onder obligatie ende renuntiatie als naer regte, sonder argelist. Ende tot meerder vastigheyt by partyen onderteekent ter presentien van Geeraert Heyligers ende in dese stipulerende als getuyge.

Actum XXIIIJ Januarij 1664 ».

Was onderteekend
Peeter Faes Vincent Wils
Geeraert Heyligers
H. Hanegraeff
als getuyghen (2)

« Condiën op de welcke Cornelis Broecx ende Nicolaes Faes bekennen midts desen aengegaen te hebben eene weddinge op de condiciën hiernaer volgende, te weten dat den selven Cornelis Broecx sal moeten gehouwt ende getrouwt wesen vóór Alderheiligen jerstcomende 1675.

(1) Staatsarchief Antwerpen. Verzameling Beerse. Pak rekeningen Nr. 165.

(2) Id. Id.

Ende ingevalle waerdt dees selven Cornelis Broecx alsdan getrouwt is, soo sal den vrs. Nicol. Faes gehouden syn aen den selven Broecx te leveren acht biestocken die den selven Faes den voorgenoempden Broecx altyt bereet is, ende van stonde aen bereet moet syn om vuyt syne biestocken te laten trecken. Ende ingevalle denselven alsdan niet getrouwt en is, soo sal denselven Broecx alsdan gehouden syn voor ieder biestock te moeten betaelen drye ducaton, maeckende vierentwintich ducaton. — Ende waerdt den vrs. Broecx alsdan getrouwt is, soo sal hy de selve biën voor niet hebben.

Des t'oorconde hebben partyen dese onderteekent ter presentien van Filibert Swerts, Jacob Barthels als getuygen, desen vyff en twintichsten Meye 1675.

Cornelis Broecx

Nicolaes Faes

Filibert Swerts.

Dit is het hantmerck

van Jacob + Barthels (1) ».

Of Vincent Wils en Cornelis Broecx hun wedding wonnen met tijdig in het huwelijksbootje te stappen is ons niet bekend. In de parochiale registers zijn hun namen niet vermeld tusschen de huwelijken in de jaren 1664 en 1675 gesloten. Het is echter mogelijk dat ze in een andere parochie getrouwd zijn. Wat er ook van weze, Vincent Wils moet kort nadien in den echt getreden zijn, want in 1668 reeds, is het zijn achtergelaten weduwe, Dymphna Van Hemeldonck, die rekenschap geeft van het beheer van haar afgestorvenen echtgenoot Vincent Wils, als kerkmeester van St. Lambertus (2).

Deze zonderlinge praktijken waren niet eigen aan onze streek alleen. Men treft ze eveneens aan in andere gedeelten onzer provincie.

Ten bewijze laten wij hier een uittreksel volgen uit de rollen der schepenbank van Wommelghem waar er spraak is van een gelijkaardige wedding :

Gen. 24 Dec. 1626

Laureys de Backere aanleggere

Merthen Smidts verweerdere

(1) Staatsarchief Antwerpen, verzameling Beersse, pak rekeningen 167.

(2) Id. Id. Id. Id. Nr. 166.

« Actor seght dat den verweerdere met hem heeft aengegaen secker weddinghe geleden over de twee jaeren ende, dat doende, heeft hem verweerdere aengenomen by syne huysvrouwe binnen neghen maenden te verwecken eene vrucht oft kindt opde verbeurte van eene tonne biers ende want dess verweeders huisvrouwe tot nochtot nyet en is bevrucht nocht vrucht gehadt, soe concludeert hem aenleggere ten einde de gedaechde sal schuldich ende gehouden syn de voors. tonne biers te betaelene aen Michiel Noulaerts alwaer de voors. tonne biers is gedroncken cum expensis.

De vorster relateert vande wete aende gedaechden rechtelycke voorls geroepen synde, nyet en is gecompereert, versueckt actor d'jerste deffault et obtinuit met proffyt van herdaechselle.

Fial tweede wete » (1).

K. VAN NYEN.

Codicil van Eerw. Heer Peter-Pauwel Rubens. - 6 Aug. 1684.

Register nr. 184 fol. 302-303 van het stadsarchief te Turnhout, een der protocolbundels van notaris Marinus Slaets, bevat een codicil van E. H. Peter-Pauwel Rubens, dateerend van 6 Aug. 1684. Die codicil wenschen we hier mee te deelen.

Van den vierden zoon dien de groote Antwerpsche schilder won bij zijn tweede vrouw, Helena Fourment, wordt in gansch de uitgebreide Rubens-literatuur (1) slechts meege-deeld dat hij geboren, of juisier gedoopt werd (2) op 1 Maart 1637, den priesterlijken staat omhelsde en stierf te Turnhout op 9 Aug. 1684. In zijn *Kronijk der stad en vrijheid Turnhout* (Turnhout, 1844, bl. 155) voegt Heuvelmans daaraan toe dat hij in het gasthuis overleed.

De vraag kan gesteld worden waarom, waar en hoelang hij te Turnhout verbleef. Geen dezer vragen werd tot nog toe beantwoord. Alvast verbleef hij niet te Turnhout om ambtsredenen. Notaris Slaets, een heel secuur ambtenaar, die gaarne eenieder met zijn titels vereerde en desnoods door latere bijvoegingen herstelde waar hij vroeger uit onwetendheid iemand in zijn ambtelijke waardigheid tekort deed, noemt zijn klant slechts priester. Hierin stemmen met hem overeen 't register der begrafenissen (3) en de aantekening van de kermeestersrekeningen. (4) Waarom hij te Turnhout verbleef ofschoon hij er geen ambt uitoefende in ons onbekend. Mogelijk kwam hij er om een gezondheidskuur te doen. Dit vermoeden wordt versterkt door het feit dat E. H. Rubens niet in eigen huishouden leefde te Turnhout, doch logeerde bij signeur Paulus van Antwerpen, wiens vrouw

1) Men kan deze vinden in « De gulden Passer », 1927.

2) Waren zijn peter : Philippe Rubens ; zijn meter : Joanna van Aels, weduwe van Pieter van Hecke. Zie *The Ruben's family. Genealogical notes*. Berchem, 1920.

3) Bevolkingsbureau.

4) Kerkmeestersrekening, n. 47. Stadsarchief Turnhout.

(1) en dienstmeid hem meer dan de gewone kosthoudersdiensten bewezen. Gelijk zieke menschen, die sinds langen tijd groote zorg noodig hadden, zoo laat hij aan zijn gastvrouw en haar dienstmeid een legaat na « voor haar getrouwe zorgen ». Dat hij bij het naderen van zijn einde verhuisde naar het gasthuis, waar hij volgens Heuvelmans ook stierf wordt weer bevestigd door de codicil. Tot een gift laat de testateur een rente van 1000 gulden kapitaal aan het St. -Elisabethsgasthuis.

In de gasthuiskerk, of liever daar buiten op het kerkhof wil hij ook begraven worden als « het saecken waren datten almogenden Godt hem... binnen dezer vryheyd van dese werelt quaeme te halen ».

Uit deze laatste zinsnede blijkt het weer dat de testateur, ofschoon hij door den notaris gezegd wordt te Turnhout te «wonen », daar slechts een voorloopig verblijf scheen te willen houden. Hoelang hij er reeds verbleef is onbekend. Vermoedelijk niet voor het jaar 1675, toen hij op 15 Mei zijn testament schreef te Antwerpen voor notaris Hendrik van Cantelbeeck. Misschien is er wel een aanwijzing, dat hij na dien datum nog een onbepaalden tijd te Antwerpen verbleef, in het feit dat hij zijn stichting, bij zijn testament gedaan voor de kapel van zijn familie te Antwerpen, wijzigt in zijn codicil ten voordeele van Juffr. Catharine Van der Veken te Antwerpen.

Drie dagen na het maken der codicil stierf E. H. Rubens. Ofschoon hij den wensch uitgedrukt had dat « op sync begraeffenis eenige pompeusiteyt » niet zou plaats hebben, teekende Huybrecht Wyngaert in zijn kerkmeesterrekening 1685-1686 vier en veertig gulden aan « in voldoeninghe van diversche extraordinarisse geluyden met de groote clock, behangsel van den aultair, gebruyck van het baercleet ende anderssints, alles gebruyckt tot de begraeffenisse vanden Eerw. Heere Paulus Rubbens, begraeven in de kercke van Ste Elisabeths gasthuys alhyer... »

1) Maria van Alphen echtgenoot van Paulus van Antwerpen stierf te Turnhout op 6 April 1686.

Inden naem ons Heeren. Amen. By den innehouden van desen tegenwoordigen openbaeren instrumente van codicille sy condit ende kennelycken eenen iegelycken hoe dat inden jaere desselfs ons Heeren 1684 op den sesden dag der maent Augusti ontrent den middaghe compareerde voor my ondergeschreven openbaer notaris etc. ende die getuygen hier onder genoemt den eerw. heere Petrus Paulus Rubbens Priester etc. woonende binnen dese vryheyt, my notario bekent, sieck te bedde liggende, nochtans syne memorie, verstant ende vyff sinnen over al wel machtich ende tot het gene naerbeschreven staet gebruyckende, soo ons dat claerlycken bleke, den welcken seght ende verclaert dat hy compareerende op den 15 Maai 1675 (binnen Antwerpen) (1) voor den notaris Henricus van Cantelebeek ende sekere getuygen heeft gelegateert aende cappelle (2) waer inne syns codicillateurs ouders begraven liggen eene erfelycke rente van tachtich gulden t' sjaers, hem heere codicillateur competerende tot laste vanden heeren van staten van Brabant mette achterstellige verlopen der selve, staende sub n° 567, waer aff de 50 gulden jaerlycx moeten uytgereykt worden aenden priester die t' synder codicillateurs afflyvicheyt celebreren sal de vier misse ter weken gefundeert inde voorschreven cappelle, prout latius by de voorschreven codicille, welcke 80 gulden (t' sjaers) by heere comparant wilt ende begeert dat naer syn overlyden t' allen jaeren sulen getrocken ende geproffiteert ende gejouisseert worden bij Joffrouwe Catharine Vander Veken, weduwe wylen N. Loeyenhage (3) woonende tot Antwerpen in 't godtshuys vanden cleynen coninck, ende dat haer leven lanck gedurende, naer welcker doot de opgemelde rente sal gaen ende geemploeyeert worden ten eynde als by de voorschreven codicille breeder staet uytgedrukt.

Item laet, maeckt ende legateert hij (heere) codicillateur aen Joffrouwe Maria Van Alphen, (huysvrouwe van Signeur Paulus van Antwerpen) voor haere getrouwe diensten eene sonne van vyff-tich pattacons eens.

Item aen Maria haere dienstmaerte (legateert hy heere codicillateur) thien pattacons eens.

Item laet, maeckt ende legateert hij voorschreven codicillateur aen Ste Elisabeths gasthuys alhier voor eene godtvruchtige aelmoe-se eene rente van duysent guldens capitael (als hem in competerende) tot laste vanden (heere licentiaet) Joan Baptista Cleymans ende

1) Wat tusschen ronde haakjes staat, werd later tusschen de regels bijgeschreven.

2) cfr. E. Dilis, *Le caveau sépulchral de Rubens*, in *Bull. acad. royale d'archeol.* II, 1913.

3) Vermoedelijk een foutieve schrijfwijze voor Logenhage, welke naam te Antwerpen veel voorkwam.

syne huysingen tegenover den casteele alhier, ende oft het saecken waren datten almogenden (Godt) hem heere codicillateur binnen deser vryheyt van dese werelt quaeme te halen begeert hy dat synen dooden lichaeme (sonder prejudicium vanden gerechticheyt der parochiaele kercke ende heere vanden capittelle alhier (1)) zal begraven worden inde kercke vanden selven gasthuysse ofte liever daer buyten op den kerckhove, niet willende ofte begerende dat op syne begraeffenisse eenige pompeusiteyt sal gebruyckt worden.

Item laet, maeckt ende legateert hy heere codicillateur aen het armhuys ofte weeshuys alhier voor eene aelmoese eene somme van hondert guldens eens.

Item verclaert hy heere codicillateur belooft te hebben aen Alexander Nautherus, Michielsone, tegenwoordich novitius totte (E. E. paters) Bogaerden (tot Antwerpen) ten dage synder proffessie te geven hondert guldens tot vervall van oncosten ter saecken dyere te geschieden, welcke hondert guldens hy heere codicillateur oock begeert midts desen dat hem sullen worden gegeven ten dage als syne proffessie sal geschieden doch soo den selven niet en comt tot syne proffessie en sal hy de voorschreven 100 guldens niet hebben ofte genieten.

Item laet, maeckt ende legateert hy heere codicillateur aen ende ten behoeve van Catharina van Ryswyck, Magrietsdochtere, eene somme van 150 gulden in cas ende by aldyen de selve haer begeeft totten religieuselycken staet in eenich gasthuys ofte clooster ende dat daer inne comt te proffessien, doch soo de selve (daer in gaende) niet en quaeme tot haere proffessie en sal de selve de voorschreven 150 gulden oock niet hebben ofte genieten.

Dit verclaert hy heere codicillateur te wesen syne dispositie ende codicille die hy wilt ende begeert dat (2) sal stad grypen, effect sorteren, voor goet, vast ende van weerden gehouden worden, soo ende gelyck een iders codicille ende uytterste dispositie, des best can ofte mach stad grypen, effect sorteren, voor goet, vast ende van weerden gehouden worden, oock niettegenstaende allen ende iegeycken solemniteyt naer rechte ofte costuyme gerequireert hier inne niet ten volle en ware begrepen ofte geinserieert, derogerende ten dyen eynde aen alle geschreven stads, lands ende municipaele rechten die desen syne vuytterste wille eenichsints soude inoge achterdeelich wesen ofte hinderen, reserverende ten desen altyt syn minderen meerderen aff ende toe doen ende te mogen maecken ende ordonneeren alsulcukende legaten als hem des goet duncken ende gelieven sal, versoekende etc. om etc.

Aldus gedaen ende gepasseert binnen de voorschreven vryheyt ten jaere, maende, dage ende ure als boven ter presentien vanden eerw. heere Henricus Senoutzen, canonick, ende de eerw. heere Adrianus

1) In den rand.

2) Hier werden drie regels doorgehaald.

van Alphen, cappellaen in Ste Peeterskercke respective, getuygen in desen versocht ende gebeden, ende den heere codicillateur endé die getuygen door my notaris affgevraecht synde weder sy konden schryven verclarden respectivelycke des jae ende des toironde etc.

(w. g.) Rubens ; Henricus Senoulzen, Can. ; Adrianus Van Alphen, Capel.

Quod attestor (w.g.) Slaets, notarius. 1684.

Boerenkrijg te Arendonk.

ONJUISTE VOORSTELLING.

In « Geschiedenis der Vrijheid Arendonck, 1887, door Kanunnik Welvaerts, lees ik op bladzijde 114 :

1798 — 25 October

« Blijkens dit handschrift hebben eenige heethoofden uit Brabant wegens overdreven liefde tot hunnen behoortegrond op verregaande wijze de wapens tegen de Franschen aangegord, Arendonck en andere dorpen in de Kempen aangevalen, de fransche vaan aan flarden gescheurd, en, met andere buitensporigheden, den pastoor der Vrijheid J. G. Smolderen tot het aanheffen van het Te Deum gedwongen. »

In Geschiedenis van Postel, in Bibliographisch Woordenboek van Postel, geeft Welvaerts bijna in dezelfde bewoordingen den inhoud van hoogergemeld handschrift. In « Campina Sacra » nr. 3, O. L. V. abdij van Postel door Dr. Fl. Prims, lees ik hetzelfde verhaal, blijkbaar Welvaerts nageschreven, echter met een klein verschil. Waar Welvaerts de jongens « heethoofden » noemt, legt E. H. Prims die benaming in den mond van den E. H. Smolderen alstoen pastoor te Arendonk.

Het is voornamelijk naar dat handschrift, niet enkel voor Arendonk, ook voor elders en in 't algemeen wordt het er bijgehaald, dat het gedrag der strijders uit den Boerenkrijg wordt beoordeeld, in hooger genoemde geschiedenisboeken.

Echter de voorstelling der gebeurtenissen hier ter plaatse, scheen mij gansch tegenstrijdig met wat andere ernstige schrijvers, b. v. Gebruers, Di Martinelli, Thys en anderen, hebben aangeteekend. Ik mocht het handschrift, waarop Welvaerts en Prims doelen, ter inzage verkrijgen. De schrijver is E. H. Kan. Huygen, prior van Postelsabdij, die met zijne medebroeders in 1797, uit het kloosterhuis is verjaagd geworden. Verscholen dan hier en dan daar blijft hij in 't geheim onverschrokken den parochiedienst voor Postel waarnemen. Welk is de inhoud van het handschrift ?

Nauwkeurig uit het latijn vertaald luidt de inhoud als volgt : « Eenige Brabanders, in onbezonnen drift en niet te temmen driestheid, de wapens tegen de Franschen opgenomen hebbende, bezetten na meer andere plaatsen in de Kempen, het dorp Arendonk, verscheuren de fransche vlag, brengen meerdere beleedigingen toe aan de gevestigde macht ;... Pastoor Smolderen pramen of dringen zij aan om het Te Deum te zingen. De opstand is de oorzaak van vele tranen,... van het vernielen en rooven der klokken, van strenge maatregelen tegen deftige burgerij, zoo dat ook de medebroeders van Arendonk verplicht zijn te Reuzel veiligheid te zoeken ».

Deze getrouwe vertaling stellende nevens den beknopten inhoud door Welvaerts, onderga ik eenen geheel anderen indruk. « Heethoofden, behebt met eene overdreven liefde voor den geboortegrond » worden de Jongens door Welvaerts betiteld. Die benaming verschilt al zoo heel veel niet van den scheldnaam « brigands » waarmede de fransche sans-culottes hen hoonden. Echter de benaming geeft de gevoelens niet weer van Huygen, die het handschrift schreef. Deze beoordeelt ook niet diepgrondig de reden, waarom de opstand is losgebroken. Evenmin ziet hij in, 'dat godsdienst en vaderland de drijfveeren zijn tot den strijd. Het kruis op hoed of kiel, de leuze « Voor altaar en haard », de aanwezigheid op het slagveld, strijdend met hen zij aan zij, van meerdere priesters, moeten allen twijfel aangaande den adel der bedoeling wegnemen. Kan. Huygen b.v. voor en bij zijn verdrijving uit het klooster, heeft aan eigen lijf en leden ondervonden wat een oorlog meebrengt. Hij heeft enkel een open oog op den bestaanden toestand, verergerd nog door der Jongens driest opstaan. Zou evenwel de schrijver van 't handschrift de meeste fout hebben ? Neen ! 't Is hij niet die van « heethoofden » gewaagt. Vervolgens gebruikt hij in zijn tekst het latijnsche werkwoord « urgere ». Welvaerts en na hem E. H. Prims geven hiervoor 'n vertaling : dwingen. « Pastoor Smolderen dwingen zij... » Dwingen houdt in een daadwerkelijk geweld, maar het latijn « urgere » heeft ook andere en mildere beteekenissen. Ik vind hiervoor den zin : dringend aanzoeken, pramen, aansporen,

prangen, zoodat Huygen schreef : Pastoor Smolderen aanzocken, pramen en prangen zij om, in de open kerk, voor zijn volk, het Te Deum te zingen. Zoo verstaan, staat het er verre van af van « dwingen, geweld gebruiken ». Zulk geweld acht ik voor eenen pastoor, gelijk E. H. Smolderen er een was, geheel uitgesloten. Kommissaris J. J. Peeters, die hier de uilvoerende macht der overweldigers vertegenwoordigt, schrijft over hem in zijn verslag van 18 Februari 1799 : « gelijk ik het reeds vroeger heb aangemerkt, de pastoor en de onderpastoors spelen in den oproer, eenen rol die tellen mag ». (Provinciaal Archief). Benevens deze beschouwingen vraagt het de aandacht dat het handschrift feiten vermeldt, welke gansch onnauwkeurig als een gevolg van den inval der jongens worden voorgesteld.

Het handschrift vermeldt « De opstand is de oorzaak van vele tranen... van het vernielen en rooven der klokken, van strenge maatregelen tegen deftige burgerij, zoodat ook de medebroeders van Arendonk gedwongen zijn te Reuzel veiligheid te zoeken ».

Vooreerst het vernielen en rooven der klokken. Zoo geheel erg is dit ter plaatse zeker niet geweest. De kerkmanua-len getuigen wel dat onder E. H. Smolderen, in 1806, eene nieuwe O. L. V. klok in den toren is gehangen, maar daarnevens is er ook het feit dat de groote klok van 4000 p., de oude tiendenklok, door Postel verplicht geleverd in 1751, hendaags nog gaaf en ongeschonden in den kerktoren blijft opgehangen. Niet minder gewichtig is het onnauwkeurig verband waarop het handschrift wijst, als zou de uitwijking naar 't naburige Reuzel der parochiegeestelijken, hare oorzaak vinden in den intocht en de ontvangst der jongens in Arendonk. Naar de gegevens van het handschrift kan deze uitwijking ten vroegste geschied zijn den 25 October na het Te Deum in de kerk. Evenwel eene eigenhandige inschrijving van den E. H. G. Van Herck onderpastoor in de boeken der kerk leert, dat de priesters reeds in September 1797, na de opheffing van den godsdienst, de wijk naar Reuzel genomen hebben. Den 19 Februari 1798 hebben zij zich daar op den bevolkingsregister laten opschrijven. Al die jaren blij-

ven zij, zoo bij dag als bij nacht, met de parochianen in betrekking, gaande en komende langs de eenzame heide of vindend bij vertrouwbare families eene schuilplaats. 't Staat aangeschreven dat E. H. pastoor herhaaldelijk schuilde bij zekere Juffrouw Catharina Claessen.

Treffen wij den E. H. Smolderen den 25 Oct. 1798 te Arendonk, 't zou eerder verwonderlijk zijn, indien hij dien dag daar afwezig ware geweest. Groote gebeurtenissen stonden op til. Er roerde in die dagen iets wat in de Kempen en niet het minst te Arendonk.

In den nacht van 21-22 October is de fransche vrijheidsboom, die de markt (ont)sierde, omvergehakt en ontworfeld.

Den 24 October is de municipale raad vergaderd, doch gezien de oproerige gisting onder het volk, bekruipt onrust der leden gemoed en 't wordt besloten de vergadering te schorsen en voor meerdere dagen te verdagen, voorloopig tot den 29 October eerstkomend. ('t Duurt tot in de maand December eer een nieuwe vergadering wordt gehouden).

Het jongensleger, komend van Geel over Mol, Dessel en Retie is in aantocht ; naarmate de nadering, groeit de beroering in de vrijheid. De Wynantsen, vader en zoon, zijn haantjes vooruit bij de komst der Jongens... Al wie Franschman is, of franschgezind, is vertrokken ; zelfs kommissaris Peeters is, in den nacht, met de gendarmen op Turnhout gevlucht en vandaar nog verder denzelfden dag tot Hoogstraten.

Het jongensleger doet zijn blijde intrede. Arendonk behoort weer aan zijn volk en ik kan het mij moeilijk voorstellen dat in deze omstandigheden en gezien het karakter van den parochieherder, de E. H. Smolderen moet in eenigen zin gedwongen worden om, met en voor zijn volk, het Te Deum in zijne kerk te zingen. Dat de Jongens daartoe den pastoor zijn gaan roepen, kan ik mij best voorstellen, want al lees ik bij E. H. Prims dat dit van wege onze Jongens zeker niet strategisch overlegd is, zij handelen toch daarmee, hier in Arendonk, gelijk zij op vele zooniet op alle plaatsen deden ; en ongetwijfeld met hetzelfde inzicht.

Mijn besluit is vervat in de volgende regelen. Het handschrift van E. H. Kan. Huygen houdt niet in wat Welvaerts en Prims ons geven. Het handschrift bevat meerdere feiten die niet als gevolg uit den opstand en de komst in Arendonk van de Jongens mogen voorgesteld worden. De priesters waren reeds meer dan een jaar vroeger uitgeweken. Niet alle klokken, zeker niet de groote torenklok zijn op den dag der wraakneming over Arendonk, den 16 Januari 1799, verbrjzeld.

Het oproepen van den pastoor (met dwang of met overtuiging) om in de kerk het Te Deum te zingen, is in 't oog der Jongens, te Arendonk, gelijk elders, eene blijde Godshulde om de bevrijding en eene vreedzame uiting van den godsdienstzin die hen bezielt.

L. C., past.

De Cijnsboeken van het Land van Turnhout.

(Slot).

70°. — CENSUS VETUS IN POPPELE.

Dominica die post festum Martini recipiendus.

Aernt Ancems, op 1/2 boenre beems	
Aernt van Aerle, opte wildert	2 s. 2 d.
Alijt van Bondaf, Heinrics dochter, opt goet te bondaf	3 s.
Aernt Lijskens, op 1 uyt fanc, op huijs hof, opten perecker	1 d. 8 1/2 d. pull.
Beertram van Arle, opten bocht aende voert, opten perecker, op huijs hof	3 d. 4 d. 4 1/2 d.
Beatrijs vanden Dike, opten boenecker, opt goer	6 d. 1 1/2 d.
Claus Nauken, opten gheylecker, op beysen beemt, op huys hof	13 d. picl.
Claes vander Heyden, opten goerbucht, opten trierschen bucht, ende op huijs hof	2 s. 6 1/2 d. 2 pull.
Claes van Donghen, opt ghemeijn broec	10 d. pull.
Claes van Olmele, opt lant, opte hese	4 d.
Cleys die Saghere, opten goerbucht, opten trierschen bucht, ende op huijs hof	2 s. 9 1/2 d. 2 pull.
Die ghemein weijde van Poppele	12 d.
Dieric Luerincs, opten hersels hof	3 pull.
Die persoer van Poppel	18 d.
Die ghemeyn weijde van Poppel	4 s.
Dieric Leurincs, opten bucht ande triere, op huijs hof, ende opten bucht	15 d. pull. 3 1/2 d.
71. — Die monike van Tonghere « Tongerlo »	12 d.
Dieric Luerinc, op huijs hof tot Aerle, opte honsdanc	2 1/2 d. 12 1/2 d.
Enghelbere van Maerle, op huijs hof	3 d.
Ghibe Mychiels, op 1 vierendeels beems, op huijs hof	1 d. 18 d.
Gheert Luten, op huijs hof	2 s.
Godevaert van Aerle, opten bucht	1 d.
Ghibe kijnder vanden Loeke, op huijs hof cum pertinentiis	3 1/2 d.
Ghijb Tiels, opten goerbucht, opten bucht anden triere	2 s. 10 d.
Gheert van Rode, opte quaet hoeve	3 1/2 d.
Ghijb van Arle, op huijs hof	1/2 pull.
Ghibe van Arle, opten hof die Willem Roekaerts was	16 1/2 d. 2 pull.
Gheert Wouters soen van Aerle, opt goer	1/2 d.
Gheert Hebscaeps, voir Truden van Vlencote	1 d.

Godevaert van Peelt, opter monic rijt	15 s. 1 d.
Gheert vanden Water, op huijs hof	1 pull.
Gheert die Brede, opte loetske bucht	4 1/2 d.
Godevaert Peter Batens soen, opten rogghe hof	2 1/2 d. 2 pull.
Goden Meeus kijnder, opte hofstat	11 d. 6 pull.
Gheert Weijs, op huijs hof, opte hoefkens done	10 d.
71°. — Heinric Luden soen, op Joes bucht, op huijs hof, opten scoet	6 s. 2 d.
Heinric Luten, op lant an die voert, van sijns wijs weghen	12 d. 3 d.
Heinric Meyers, op huijs hof	1/2 pull. quart pull.
Heinric van Triere, Arts soen, opten bucht, op heilen bucht, witkens hof	7 d. 15 d.
Heinric die selve, op huijs hof, opte oude bucht, opten kercecker, op tonderswijc die mere	29 1/2 d. pull.
Jan Bogaert	2 pull.
Jan Reyns, soen van Rovoert, op 1 uyt fanc bijt bosch	1 d.
Jan Feten, opten huyacker, op huijs hof	1 d. 3 d. pull.
Jan Nouts, op huijs hof cum pertinentiis	6 s.
Joannes Berijs, op 1 hoefken aent strate	pull. 3 d.
Jan Fierken, op Fierkens hof	2 d.
Juete Jan Jacobs, op huijs hof	6 d. 2 pull.
Jan Baten, op huijs hof	1 d. 3 pull.
Jan Bogaert, op huijs hof	3 d.
Jan die Mert, opten widen hof	1 d.
Jan Soffijen, op huijs hof, opte goerlebeemde	2 s. 2 d.
Jan Witbol Jans sone, opte wildert	8 d. 2 pull.
Jan Claus sone van Bondaf, opten scric	2 s. 2 d. 1 1/2 pict.
Jan Gheens, opten hof ter rijt	2 d.
Jan die scoesitter, op 1 stuc lants inde houbrake	8 d.
Jan Claus van Bondaf, opten tummel beemt	6 d.
72. — Jan Thijs soen van Triere, opten hof aen sijn huijs	3 d.
Jacob Wouters soen van Triere, op huijs hof	18 1/2 d. 2 pull.
Jacob Melijs, op huijs hof, lant ende heijde	3 s.
Jan Berijs, op huijs hof	2 pull.
Jan Goedsteuwens, op huijs hof, opten scoet, opte rist, ende opten bucht	15 1/2 d. 1/2 pict. 1/2 pull. 7 d.
Jan Lijskens, opten scoet, opte rist, opten bucht, ende op witkens hof	13 d. 1/2 pict. 1/2 pull.
Jan Sledden, opte vloet	4 d.
Jan Winnen van Gorop, opte vloet	4 d.
Jan Aert Wijnric soen, op huijs hof	2 pull.
Jan Weijs, op 1 beemt, opten groten ecker	6 d.
Kathelij n vanden Dijke, op huijs hof	10 d.
Kathelij n Voeghelers, op huijs hof	ob. 3 pull.
Kathelij n Jan Molepas wijf, op 2 stucken lants dat Aert Bogaerts was	1 pull.
Lijsbetten kijnder van Arle, op huijs hof cum pertinentiis	21 d.

Lijsbet Merts, opten widenhof	2 d.
Laureijs Scrivers, opte wildert	4 d. 3 quart. pull.
72°. — Meeus vander Lijsen, op huijs hof cum pertinentiis	6 d. 1/2 pull.
Melijs van Poppel, opten meybuicht, opt goet int leen vanden plasse	2 s. 6 1/2 d.
Melijs die selve, opter kerken hof	6 1/2 pull. quart. pull.
Mergriet Ghijs dochter van Arle, op huijs hof	ob. 1/2 pull ¹
Merten Berijs, op huijs hof	1 pull.
Matheus van Triere, opte mere, opt goerken	4 d. 1/2 pict. quart. pull.
Matheus Luten, op huijs hof cum pertinentiis ter tummelen	5 1/2 d. pull.
Nelle broeders dochter, op huijs hof	1 d. pull.
Noyden van Roevoert, op huijs hof	3 d.
Peter Cort Wouters soen, op huys hof, opten wieldoncs hof	8 d. pict. pull.
Peter vander Braken, opten sleden bosch	4 d.
Peter Jan Thijs, opte wildert	4 d. 1/2 pull. 1 quart.
Roelen van Bondaf, op 1 beemt te Maerle	8 1/2 d.
Tgoet van Postele	12 d. 2 pull.
Willem Rokots kijnder, op huijs hof cum pertinentiis	1 1/2 pull.
Willem van Gorop, op Joes goet van Marle	11 d.
Wilem van Bondaf, op sijn goet te bondaf	2 s.
73. — Wouter Scelkens. opt lant inde hese	4 d.
Willem Willems soen van Bondaf, opten scriec	7 s. 9 1/2 d. 1/2 pict.
Wouter metten baerde, opten perecker, opte winkelair	26 1/2 d. 10 d. pict.
Willem Jan Jacobs sone, opter monic rijt	12 s. 1 d.
Willem van Donghen, opten scoet, opt scoetken	16 1/2 d. pict. 2 pull.
Wouter Cort Wouters soen, opten scoet	8 d. pict. pull.
Wouter Hans, op huijs hof, den scoef, op grieten bocht	23 1/2 4 d. 2 1/2 pull. 9 d.
Wouter Ghijs, op huijs hof	4 d. 1/2 pict. pull. quart. pull.
Willem Vervaernt, opten hof ter tummelen, op deghel rijt, delsen	4 1/2 d. pull.
Zijbrecht van Bondaf, Roelens soen, opten scriec	6 1/2 s.
Zebreht Cort Wouters soen, opten scoet opte dongans bucht	8 d. pict. pull.

CENSUS NOVUS IN POPPELE. Fol. 73° — 74°.

Aernt vanden Rietberghe, opten goerbucht	1 1/2 d.
Die weijde van Aerle	2 s. 1 1/2 d.
Ghibe Michiels van Hulsele, op 1 heijde bi thonder boemken	6 d.
Gheert van Rode, op 1 hof bi melijs	5 d.
Gheert Hebscaep, op 1 uytfanc	1 d.
Gheert die Waghenmakere, opten bucht	3 d.
Jan Peter Hillen sone, opte heijde anden dije	12 d.

Jan vander Donc van Postele, opt goet voer den dijc	ob.
Jacob Willem Stinen soen, op ghelle venne	4 1/2 d.
Melys van Poppel, opte heythoeve	21 d.
Willem Rokots kijnder, opte heyde an haghebroec	2 d.
Willem van Gorop, op witbols mere	2 s.

CENSUS VETUS IN WEELDE. EODEM DIE.

75. — Ancem Hillen, op Lijsbetten hof sbruenen	pull.
Andries Thonijs, opte goes hoeve, op tielman's hoeve	9 d. 21 d. ob.
Alijt Coens, op doude hoeve, bacs erve int een zide ende Jan Coppens aen dander zide	7 1/2 d. 6 1/2 d. pict.
Ancem Jacobs soen, opt vorst vander achterster hoeven	18 d.
Ancem Molepas kinder, op huijs hof dat Jans vander Eept was	3 d. 1 pict. 1 pull.

Cleij's Coels, opt oude bloc	8 1/2 d.
Cleij's Heinkens, op 1 eusel te leemputten	15 d.
Claes van Olmen, op 4 lopen tsaye lants, ende opt meerbroec	2 pull. 3 1/2 d. pict. 3 s. 4 d.

Claes Jan Gielij's sone, opt ander hoeve	6 1/2 d. pict.
Claes Heinkens, opten echghelcole	1 1/2 d.
Dieric Claus, opte molen rijt	8 1/2 d.
Die heylighe Gheest van Weelde	1 d.
Die capelle van Weelde	2 d.

Dele van Loeven, mit haren kynderen, op huijs hof cum pertinentiis	29 d.
--	-------

Dieric Maes, op huijs hof	9 d.
Fierken die molnere, op huijs hof	3 d.

75°. — Godevaert van Poppel, op huijs hof cum pertinentiis	12 d. 2 pull.
--	---------------

Ghijsbrecht Bac, opt meerbroec	19 1/2 d. pull.
Ghijsbrecht Kerstiaen Leyten soen, ops brunenhof	pull.
Gheert Hein Dierics soen, op weijns ecker	9 d.
Gheert Peter Elyaes sone, optie selve heijhoeve	6 d.
Godevaert die Wolf, opt lant ter hegghen	3 s. 4 d.
Gheert Peter Elyaes, opt meerbroec	3 pull.
Gheert Hebscaeps kijnder, op Jans bies goet	21 d.
Godevaert Jan Godevaerts sone, op huijs hof, tlant ande hese	9 d. 6 1/2 d. pict. 5 d.

Godevaert vander Avoert, op huijs hof	pull.
---------------------------------------	-------

Gielij's Swerseysene, opte hoeve tvorst, opte vorst nu leynde	4 1/2 d.
Godevaert Koenen, opt buchtken bij Lijssons, op huijs hof, ende opt cleyn eckerken	1 d. 9 d. 9 d. 2 pull.

Gheert, Noydens soen van Rovoert, op scotelmans hof	1 1/2 d.
---	----------

Ghijs Peter Ghijs soen, op 1 hof achter Laureijs coyts	3 1/2 d.
--	----------

Gheert Gheldens, op huijs hof, 1 uylfanc	17 1/2 d. pull. 1 d.
--	----------------------

Heinric die Molnere, opt ossen venne	23 d. pull.
--------------------------------------	-------------

Heinric die Wolf, opt ghebelaer	4 d.
---------------------------------	------

Heinric Clinckaert, opten bucht bide wijntmolen	1 d.
---	------

Heylwijch van Wechele, op 1 hof aent huijs	4 1/2 d.
Heinric die Scoesitter, opt goet te vorst	7 1/2 d. pull.
Heinric Maes, opte aedonc	1 d.
Heinric die Molnere, opte hoeve	18 d.
76. — Hube Ancem Baten sone, opte ghemein brake	4 1/2 s. 1 1/2 d.
Jan Molenpas, aende mere, opten achtersten bucht	12 d. pict.
Jan Coppens, op huijs hof, opten ganspoel, opt loc	1 1/2 d. 18 d.
Jan Stouts, op Scotelmans hof	4 1/2 d.
Jan van Ghierle, op huijs hof	21 d.
Jan Ancems soen vander Rijt, op 1 hof bi smeets, ende voer in lijn-	
kens bucht	9 d. 2 pull. 10 1/2 d.
Jan Noyts, op smeets hof	12 d. 4 pull.
Jan Goden Mertens soen	pull.
Jan Metten vander Mere, opten hoghen haeghecker	8 1/2 d. pull.
Jan die Scoesitter vander hegghe, opt froetsel	6 s. 9 d.
Jan Wouters soen van Arle, op lisen ecker, opte lewerken hoeve	
	3 1/2 d. pict. 4 s.
Jan Rogsken, opten hoeven hof, opt meerbroec	12 d. pull.
Jan die Scoemaker, op lant te leemputten	4 d.
Jan van Ravels, op huys hof, op lant ande hese	
	9 d. 6 1/2 d. pict. 2 1/2 d.
Jan Wolfs kijnder, op lant aende hese	2 1/2 d.
Jan vander Heyden, opt nu lant, opte hoeve, opte heyhoeve	
	14 1/2 d. 8 d. 3 d.
Jan Rogsken, opt lant ter hegghen	16 d.
Jacob vander Heyden, opt oude nu leynde	3 1/2 d.
Jan die Scoesitter, opten ouden bucht	10 d.
Jacob Jan Jacobs soen, opte vorst hoeve, op 1 ecker aent huijs	
	13 1/2 d. 27 d.
Jan Peter Emlen zoene, op 2 hoeven aende essche strate	2 s. 3 d.
76°. — Jan Jacobs, opt vorst van tighoires hoeven	13 d.
Jan Tielmans, opte hoeve, opte oude goes hoeve	3 d. 21 d. 9 d. 18 d.
Jan Hein Gherijts sone, opten plasch ecker	9 d.
Jan vander Heyden, op boelairts hoeve	9 d.
Jan van Arendonc, op huijs hof, opten hese acker, opt lant bi deel-	
schelf	9 d. 6 1/2 d. pict.
Jan Ghijs, op 1 hof aent strate	4 d.
Jan Thijs, op huijs hof	3 1/2 d.
Kathelijc Mijs, op Hermans hof	7 1/2 d. pict.
Kathelijc Baten, opten plasch ecker	28 1/2 d.
Laureijs Coyts	2 pull.
Lijsbet Godevaerts dochter vander hegghen, opten roet ecker ende	
op huijs hof	5 d. 2 pull. 9 d.
Lijsbet Jan Scoesitters dochter, opten dwer ecker	4 d.
Lijsbet Fiers, opte hese, opt lant aende molen	18 d. 6 1/2 d. pict.
Laureijs Koyts, op huijs hof	3 1/2 d.

Lambrecht Pyexs, op huys hof dat Jans vander Eept was	3 d. 1 pict. 1 pull.
Meeus Heylen soen vander Mere, opten straetbocht	19 d. pull.
Mathijs Piecs, op huijs hof, opt meerbroec	9 d. 2 pull.
77. — Mathijs Piecs, op dachterste hoeve	9 d.
Mechtelt Heins, op huijs hof	3 s.
Pauwels van Olmen, op huijs hof	12 d.
Peter Baten, op tygoers hoeve aent goer	13 -/2 d.
Peter Willem Hillen soen, op huijs hof	17 1/2 d. pull.
Peter Woyts, op 1 heyhoeve	4 d.
Peter Jan Batens soen, opten plasch ecker, op bogaerts hof	27 d. 1 1/2 d.
Paridaen vanden Leemputten, opt lant te leemputten opten nuwen bucht, ende op weyns ecker	18 1/2 d. 2 s. 1 d. 4 d.
Peter Jan Claes, opt vorst loc	8 d. pict.
Tielman vander Mere, op huijs hof	pull.
Tgoedshuys van Tongherle, opte tiende van Weelde	6 oude grote
Willem van Beke, op 1 putstede	1 d.
Willem Goedsdouwen, opten melijs ecker, opte wildert	9 d. 13 1/2 d.
Willem Maes, op 1 eusel, opte putten, opt striloe, op lijnkens bucht, opt lant achter die hoeve, opten langhen bocht cum pertinentiis	14 d. pict. 4 1/2 d. pull.
Wouters kijnder van Triere, op huijs hof cum pertinentiis ter hegghen	14 s. 9 d. 2 pull.
Willem Verheylen, op huijs hof, op 1/2 die bodebrake	2 s. 8 1/2 d. pict. 1/2 pull.
77°. — Willem Stevens soen vander hese, opten haver bocht, opten ecker achter den hof, ende opt vierendeel inde stede ende inden langhen bucht	37 d. 1 1/2 pull. pict.
Wouter Comans, opte hese	2 pull.
Wouter Scelkens, op huijs hof	2 s. 1 1/2 d.
Willem Maes, op Hennen Heylkens ecker	6 d. 2 pull.
Wouter Stinen, op Moers hoeve, op Tielmans bucht, opte nu bucht, ende opten hof	18 d. 13 1/2 d. 9 d. 4 1/2 d.
Weyn van Weelde, opte hoeve vanden scoete, ende opt ghebelair	10 s. 15 d.
Weyn Eudeijs, op noels hoeve, ende noels brake	9 d. 10 d.
Weyn die selve, opten widen hof, die lisen Reynbouts was	9 d. 2 pull.
Weyn die selve, op lant bi di molen, op 4 lopen lants	18 d. 1 pull.
Weyn die selve, op huijs hof cum pertinentiis	3 s.
Weyn die selve, opden buelinc voir aent strate	11 1/2 d.

CENSUS NOVUS IN WEELDE. Fol. 78-80°.

Aernt Bac, op al sijn goet, opt lant achter den doren, ende op 1 uytflanc bi die scuere	3 s. 1 1/2 d. 6 d. 4 d.
Aernt Ponts, op al sijn goet	22 1/2 d.

Aernt Michiels soen van Olmen, op huijs hof, opten wildert, opten hof ter hegghen	2 s. 5 d. 10 1/2 d.
Claes van Olmen, opt lant aende hegghen, op 1 heemt aende hesevoert	12 d. 6 d.
Dien opstal van Weelde	15 d.
Die van Weelde, van hoerre vroenten	3 s. grote oude
Fierken die Molnere, opte couvoert	3 d.
Godevaert van Poppel, opte boijen brake	2 d.
Godevaert Koenen, opte hoechecker ter hegghen	15 d.
Heinric Boelaert, opte heyde bide molen	3 s. 3 d.
Heinric Maes, op sijn huysinghe aende heyde, op 1 uylfanc daer sijn scaeps koye op staet	3 d.
Jan van der Heyden, op 1 uylfanc aen sijn huijs teghen die molen, opt huijs 1 uylfanc	2 d. pict. 1 1/2 d.
Jan van Arendonc, op huijs hof, 1 uylfanc aende molen	ob. pict. 1 1/2 d.
Koenken die Meersman, opt lant aent veken tot Ele	5 d.

CENSUS VETUS IN BAERLE.

80°. — Arnout die Keyser, op sijn goet op ghelle	8 d. pict.
Heinric die Wilde, op 1 boenre op ghelle	15 d.
Jan die Keyser, op 2 1/2 boenre op ghelle	33 d.
Jan Mertens, op 1/2 boenre op ghelle	6 d.
Jan vanden Queechecker, op 3 boenre op ghelle	4 d.
Jan vanden Queechecker, op 1 boenre op ghelle	13 d.
Jan Buycs kijnder, op 1 boenre op ghelle	12 d.
Jan Mertens, op 1 boenre op ghelle	13 d.
Lijsbet Snellairts, op 1 boenre op ghelle	12 d.
Lemmen van Eijkelen bossche, op sijn goet op ghel'e	2 s. 3 pict.
Pauwels vander Veltbraken, op 1 boenre op ghelle	14 d.
Tielman van Ghilse, op 1 boenre op ghelle deyndelste	12 d.

CENSUS NOVUS IN BAERLE.

81. — Jan Koyts van Sondereyghen, op 2 boenre op ghelle	32 d.
Lemmen van Eykelen bossche	3 1/2 s.
Willem Heesman	16 d.

FOL. 81° TOT 82° (IN BLANCO).

. . .

REGISTER V, Nr. 45019. Ao 1442.

Dit register aan hetzelfde fonds der toenmalige : Chambre des Comptes, toebehoorend, beslaat 151 bladzijden met de papieren tusschenvoegsels. Eigenlijk zijn er maar 148 perkamenten folios die gepagineerd werden. Metend 32 × 22 is het door een en dezelfde hand in groote letters geschreven.

Daartusschen is veel uitgeschrapt en in kleiner cursief letters bijgevoegd. Bijvoegsels van andere cijnsen en verzettelingen op andere goederen dagteekenen toch altijd uit hetzelfde tijdvak. Het handschrift bevuild en vergeeld komt niet zoo frisch voor als de andere, en werd in perkament van lateren tijd ingebonden. Boven op de eerste bladzijde staat : Den chys der herthoghen van Brabant in den lande van Tuernout metter toebehoerten. Ghescreven int jaer ons heeren dusent CCCC XLII, XII daghe in Julio. Die maken den ouden chys IX d. cenen ouden groten. Ende den nyewen chys XII d. voer den ouden groten. Dan volgen de cijnsen van Gierle, Lille, Wechelderzande, Arcndonk, Weelde, Poppel en Baarle. Turnhout wordt er niet in opgenomen. Vele nieuwe cijnsen komen hier in voor die in de andere registers niet staan. Ook waarschijnlijk waren de cijnsen vernieuwvuldigd na het opstellen van dit register, want vele bijvoegsels en veranderingen in kleinere letters staan tusschen den grooten tekst, die eigenlijk het corpus van het boek uitmaakt. De namen der cijnshouders worden alphabetisch opgesomd volgens de beginletter der voornamen. Wij geven er hier maar een klein gedeelte van, daar vele plaatsnamen reeds in de andere registers vermeld werden.

In de rentmeestersrekeningen van Hendrik van der Keelen en zoon (1419-1469) vinden wij eenige belangrijke opklaringen. De rentmeester had van hooger hand last gekregen rond 1440-1450 de cijnsboeken van het land van Turnhout te vernieuwen en te herzien. Zijn klerk, Claes van Hoestraten, priester, zou het nazien en de veranderingen doen ; hij schreef met eigen hand de nieuwe cijnsboeken over. Hij maakte vier boeken : twee dienden voor de Vrijheid en haar gehuchten ; een derde, voor Gierle, Lille, Wechelderzande en Vlimmeren, en het vierde, voor Arcndonk, Poppel, Weelde en Baarle-Hertog. Deze vier werden den Rentmeester overgegeven om daarmede zijn ambt te bedienen. Een kopij werd er nog van gemaakt voor het Rêkénhof te Brussel. De schrijver ontving voor zijn werk 16 ponden groot Brabantsch. Claes van Hoestraten had zich ook bezig gehouden met het copieeren van alleroudste cijnsboeken om tot « reformatie ende correctie » van de nieuwe te

dienen. In zijn rekening van 1468 lezen wij dat de rentmeester Hendrik van der Keelen twee leeren malen gekocht had om daarin de cijnsboeken te dragen, wanneer het noodig was daarmede op een andere plaats te gaan.

CENSUS VETUS IN GHIERLE. BL. 1-10vo.

Capellania sancti Spiritus in Ghierle, op Paelgaerts bruel, omtrent 2 boender dat meester Henric Proest was 3 d.
De prochiaen van Ghierle, opt rolleken omtrent 1 lopen tsay dat meester Henric Proest was tercia pars van 1 liber was.
Gheert kinder van Hoeke, opt eert brugghe, op huijs hof, opten piseleer beemt 28 d. 8 d.
Henric van Duffele, op half tcoeusel, op sijn deel 9 d.
Heylwich Witheers van Hoeke, opte berct, op bonseleer 9 d.
Heinric Jannis Proest, op bonseleer cum pertinentiis 8 s. 5 d.
Juffrouwe Daens van Liere, op 1/2 den beemt int emeldonc 4 1/2 d. 1/2 pull.
Jan Jans soen vanden Hoeke, opt emeldonc, opt lant daer binnen dat Henric vanden Tsac was 6 1/2 d. pict. pull.
Johannes Proest, op sterlaer, op bonseleer cum pertinentiis, op Ael jueten hof, opte quasrijt 18 s. 18 d. 1/2 pont was.
Johannes de Proest, op 1 dachmael beems achter aen in des sijde de beke int rolleken dat nu Henric Proest was tercia pars 1 vierendeel liber was.
Margriet Oliviers dochter van Duffele, op Jan Rombouts hof 5 d.

CENSUS NOVUS IN GHIERLE. BL. 11-11vo.

Die persoen van Ghierle op 1 uytfanc tsackers strate 2 d.

CENSUS VETUS IN LILLE. BL. 12-35vo.

Capellania Sancti Petri in Lille, opten quaetmortel, opt haerlebroec, op 1/2 tgoer 13 d. 3 d. 4 d.
Capellania beati Petri in Lille, opte logie 13 1/2 d.
Capellania Sancti Johannis evangeliste in Turnout, opten neerenbeemt omtrent 3 dachmael 14 d.
Emmen Emmens soene van Nuwenhuijs, op twelaer strate een gheyterken op hoverbeemt
Gheert die man, op lant gheenscoet, op kersdenc bloc 18 d.
Godevaert van Leefdale, op huijs hof dat Lysbet Smeets was 2 d.
Henric van Duffele, op een heybloc bij Haerlebeec 3 s.
Henric van den Vliete de mesmaker, opten langen scoet een eusel van Gielis Jan Ghisel Peters soen 6 d.
Henric van Tuernout, op 1 stuc lants opt goer 2 s. 2 d. pict.
Joffrouwe Magriet Zeeghers dochter van Lille, op alle haer goet tot Lille 9 s. 1 1/2 d.
Johannes Jan Aerts soen van Eeshoven, opt bloc over die beke dat Hoppenbrouwers was 3 s. 1 1/2 d.
Tgasthuys van Herentals, op een eusel die langdone 12 d.

CENSUS NOVUS IN LILLE. BL. 36-39ro.

CENSUS VETUS IN WECEHELE. BL. 39ro-57ro.

Die Sanctrosen buyten Antwerpen, opten hulshout beemt 6 1/2 d.
Die heylegegeheet van Herentals, opt baghynhof, opte voshoeve, opt
cept 6 s. 1 d.

Die nonnen vanden Beslotenen cloester bynnen Herentals, op-
ten vonderbeemt 8 d.

Gheert vanden Scrieke, op huijs hof cum pertinentiis, opten scrieck
2 s. 3 1/2 d. 18 d.

Henric van Ranst, opte ruwe donc, opten nuwenhof, opt heybloc,
opte leemputten, opten wijdenhof 4 s. 2 d. 1/2 lib. was.

Lysbeth van Doerne, op haer goet te Vlymmerle te Zielvoert, opt
busch overtstrate, opt hangelaer, opten dijc

8 s. 2 1/2 pict. 4 1/2 d. 1 1/2 d.

Mensa sancti spiritus in Wechele 12 d.

Malthijs kinder van Rijsbergen, opt zierven, opten hof, op haer deel
3 s.

Willem van Berchem, op huijs hof, dat Peter Verzijpt was 5 1/2 d.
Gabriel Triopam, op 1/2 deusel aent hof heteeven dat Joncvrouwe

Magriet van Wechel was 18 d.

CENSUS NOVUS IN WECEHELE. BL. 57ro-62ro.

Casius Embrechts, op sijn hoeve cum pertinentiis 18 d.

Henric van Ranst, opt bloc achter hilloe 2 s. 10 1/2 d. 1/2 pict.

Joffrou Magriet van Wechel, op half dbercven, op 1/2 tvenne 22 d.

Jan van Wechele, op half dbercven, op half tvenne 22 d.

Willem die Poerter, opte Wolfsstrate 12 d.

LILLE. CENSUS AVENE ET PULLORUM. BL. 62ro-72ro.

De kerke van Lille, op 1 stuc lants achter de kerke 1 pull.

Her Gheert Embrechts, opt heybloc 1/2 lop.

Joffrouwe Magriet Zeghers dochter van Lille, op al haer goet te
Lille 1 lop.

WECEHELE CENSUS AVENE ET PULLORUM. BL. 72ro-75ro.

Die blau broeders van Antwerpen aen die coepoorte, opten lijnda-
cker een boender lants 1 lop.

Die kerke van Wechele, opten dijkscoet 3 quart.

CENSUS VETUS IN LILLE OPTE DINDONC. DOMINICA POST

PURIFICATIONEM SANCTE MARIE RECIPIENDUS. BL. 76-80ro.

CENSUS VETUS IN GHIERLE OPTE DINDONC. RECIPIENDUS

EODEM DIE. BL. 81-82ro.

CENSUS VETUS IN ARENDONC. BL. 83-108ro.

Claes Her Jan Mutsaerts soen, opt derden deel vanden stapecker, op

1 ecker aende brughe 16 1/2 d. pict. tercia pars van 1/2 15 d. ob. pict.
Die hantboeschcutters van Arendonc, opter scutterhof pull.
Die kerke van Rosel, op 1 beemt 12 d.
Die gemeijn gebuere vanden opstal van scotelvenne, opten opstal
van scotelvenne pull.
Gheertruijt van Diest, op huijs hof pull.
Godevaert van Hulsel de molder, op huijs hof cum pertinentiis, op-
ten vliessen ecker den langen ecker 22 1/2 d.
Henric van Hasselt van Scoenbroec, op huys hof den pietine, opt
ensel tscoenbroec 29 d. pict.
Tgoetshuys van Postel, op 1 beemt aenden hou 3 s. 2 d. pict. 1 pull.
Tselve, op 1 beemt aenden waterlaet 9 d.
Tselve, op 1 beemt aender monic Arendonc 4 d.
Tselve, op 1 beemt den waterlaet van Jan van Yssche 6 d.
Tgoetshuys van Korsendonc, op huys hof met eenen ecker ende een
beemdeken daer ane dat Aert Jans van Gheffen was 13 1/2 d. 2 s.

CENSUS NOVUS IN ARENDONC. BL. 109-118°.

CENSUS VETUS IN POPPELE. DOMINICA PRIMA POST FESTUM

BEATI MERTINI RECIPIENDUS. BL. 119°.

CENSUS VETUS IN POPPELE. BL. 120-127°.

CENSUS NOVUS IN POPPELE. BL. 128°-131.

CENSUS VETUS IN WEELDE. BL. 131°-141.

Jan Godevaerts soen van Poppele, op huijs hof cum pertinentiis
2 d. pull.
Jan Coppens van Poppele, op 1 beemt half tscoenbroec 13 d.
Kerstijn Godevaerts dochter van Poppele, op huijs hof cum pertin-
entiis 4 d.

CENSUS NOVUS IN WEELDE. BL. 141°-148°.

Jan van Poppele, op huys hof cum pertinentiis dat Peter Willems
vander Meer was 6 d. 1 1/2 pict.

CENSUS VETUS IN BAERLE. BL. 149-151.

ERFRENTEN VAN ROGGE, GHERSTE EN ANDERE. BL. 151°.

* * *

REGISTERS VI, VII, VIII. Nrs. 45029, 45030, 45031.

Aⁿ 1514-1561.

Deze drie registers, uit hetzelfde fonds als de voorgaande, beslaan, de twee eerste, bij de 190 folios, en 't derde, zonder datum, waarschijnlijk een vervolg van de vorige, 28 folios. Zij zijn alle drie op zwaar papier beschreven en in perkament ingebonden. Zij maken een geheel uit en beschrijven

te samen een allergewichtigst tijdvak. Meer uitgebreid dan de andere cijnsboeken, leveren zij een bijzonder belang op door het aanduiden der regnoten die aan de gemelde cijns-goederen palen. Het is hier ook meer om de stad Turnhout en haar gehuchten te doen, en zoo krijgen wij een betrekkelijk volledig overzicht van de familiën en plaatsnamen die er in het midden der 16^e eeuw bestonden. Daar plaatsruimte in dit tijdschrift ons belet alles af te schrijven, hoe gaarne wij het ook zouden gedaan hebben, excerpceeren wij er de bijzonderste familiën uit, die misschien wel in die beroerde lijke tijden een rol in de Vrijheid zullen gespeeld hebben. Huizen en plaatsen geven ook een overzicht van den toestand der stad.

Wij lasschen hier nogmaals eenige inlichtingen in over die cijnsboeken, die wij in de rentmeestersrekeningen van Frederik Dergent (1514-1537) en Antoon Boudewijns (1585-1598) lazen. In de rentmeestersrekening van 1519 zien wij, dat er wederom vier nieuwe cijnsboeken gemaakt waren, ditmaal door Willem van der Aa. Nauwkeurig nagezien, was er veel in veranderd, om de groote sterften die er in de laatste jaren voorkwamen. Nadien werden zij goed ingebonden door Joannes den boecbinder, die, in 1527, 28 stuivers ontving « om diversche oude chynsboecken alle die quaternen te verzien en wederom van nieuws te verbinden ». Lodewijk Vynsly leverde, in 1529, 18 boeken dobbel papier, elk boek tot 3 1/2 stuivers, « om die oude chynsboeken dair mede te vernieuwen ». In de noodlottige tijden der Spaansche beroerten werden de cijnsboeken nogmaals vernieuwd, want aan Augustijn van Lyere werden 200 ponden betaald voor het leveren van drie cijnsboeken die hij zelf gemaakt had. De rentmeester hield gewoonlijk zijn zittingen ter plaatsc, om de cijnsen te ontvangen, en o. a. te Turnhout op 't 's Heerenhuis (stadhuis), als de omstandigheden het toelieten. Daar deze boeken niet altijd in veiligheid waren, in die troebele tijden, werden zij meermaals met een convoi soldaten overgebracht uit Turnhout naar Brussel, langs Herenthals en Antwerpen.

* * *

Turnhout primus liber. Den chyns des hertochen van Bra-

bant tot Turnhout metten gehuchten daer inne begrepen, gescreven int jaer ons Heeren duysent vyfhondert veerthien. Die maecken den ouden chijs negen penningen eenen ouden grooten ende den nyeuwen XII d. eenen ouden grooten.

CENSUS VETUS IN TURNHOUT IN DIE BEATI DIONISII RECIPIENDUS.

2. — Margriete van Kinschot.
Anna Gevaerts weduwe van Ambrosius van Kinschot.
De Molenstrate, langs den kant der Broecksyde.
De Neghepael, langs den kant van Oosthoven, in de nabijheid der St. Anthunis kapelle.
- 2°. — 't Godshuys van Tongerlo.
Herman Theeus, op een eusel te Calssteert de putten, oost aen de Herstraete, suyt de Wouwerstraete.
3. — Meester Cornelis Walscharts Willems.
Johanna vander Biestrade weduwe van Jan Matheus.
- 3°. — Mayecken Staes, de weduwe, in den Spiegel.
De Heerstrate, die men heet de Santstrate.
- 4 — Claes van Merode Diericxss.
Jasper Stynen, in den tennen pot, op huys hof aen de merckt den Sallem, nu den tinnen pot, zuyt Hubrecht Geverts.
- 7°. — Andries Paridaens.
8. — Maximiliaen de Momboir.
De kinderen Jan Gevarts.
9. — Noort sheeren straete gaende vanden Goormoelen naer Turnhout, oost St. Eeuwouts capelle.
10. — Op huys hof geheeten het schailien huys byden Goormoelen.
- 10°. — Catelyne Middeldoncx weduwe Meester Jan Walschaerts secretaris van Turnhout.
11. — De Wouwerstrate achter tbegynhof, Mergoorstrate.
In den Negenpael noort oost den Molenpat alias de wiltenwech.
- 12°. — Te Calstert, west de Loeckstrate.
13. — Peeter Gevartssone.
- 14°. — In de Otterstraat, huis geheeten de Sonne.
- 15°. — Jaspas van Kintschot.
16. — Mr. Andries Ooms.
- 16°. — Hendrik Gevarts Henricxsonne, op huis hof den sleutel achter tkerckhof op de noortsijde neffen den Pellecanen, oost Pellecaen, zuyt de verckensmerckt.
Sheerenstrate gaende van de Broeckside nae Oudturnhout, aent Hellegat.
17. — Jonkvrouwe Margareta van Liere ende Joufvrouw Katerine Seraets — Joncker Willem de Begge, alias Morsansais, op huys hof in de Herenthalsstrate.
- 17°. — Aen de merckt, Boudewijn, in den rooden schilt.

Mr. Willem Walschart, barbier.

Jan Gevaerts Claessone.

18. — Joos van Merode, cleeremacker.

19. — Maximiliaan de Momboir.

Pensepoel.

20. — Katarina van Hulzel.

Zeger van Kinschot.

In de Otterstraat, het huis het Moriaenhoot geheeten, nu het vercxken.

21. — Huis aan de merckt, de Wildeman.

Hendrik van Geldorp, procureur.

Marie Gevaerts Hubertssone.

(Er stonden vroeger meerdere huizen op 't kerkhof aan de kerk, die werden afgebroken).

22. — Jan Gevarts alias Bruesseleers.

22°. — Marten van den Berghe, cousmaecker.

Hendrick Ghysels, procureur.

Peter Ghysbrecht van Poppel, brouwer.

Heer Huybrecht Walschart, canonik.

24. — Heer Caerle Viruli, presbyter.

Heer Joos Petri, canonik.

25. — Hans Schilders, vorster.

25°. — Jaspar van Kinschot Ambrosiussone.

28. — Augustyn van Lyere, rentmeester des lants van Turnhout.

Huis aan de merckt geheeten het Leeuken wesende den hoek van der Otterstrate op de noortzijde.

28°. — Op huys hof cum pertinentiis achter thoff, west Jan de Jonghe, oost tgasthuyshoeve oft lant, zuyt de strate, noort den schuttershof ende is de schuttershof mede bepant.

De vrijheyd van Turnhout, van zynen steynen poorte aenden princk, zuyt aen zynen boomgaert ende is den schuttershof poorte, ende is de omgaende partye mede bepant.

29. — Mr. Jan Lemmens.

Jan Stockmans, Henrik Stynen ende Henric Stynen weduwe advocaet

31. — Op huys hof achter de Halle, oost schepenhuis.

Mr. Peeter van der Beken organist, west Jacobs van Berousel, zuyt Maximiliaan de Monboir ende de merckt oft schepenhuis.

Opte Mere.

31°. — Magriet Volders weduwe Jan Thomas Janssoen, Berbel van Hulsel weduwe Frans Nuyens.

32. — Hendrik in den Eenhoren modo Adriaen van Alphen.

Clemens vander Keelen.

Boudewijn Nys, in den Rooden Schilt.

Huis aende merckt geheeten de rooden oft ouden Hert, noort Zeger Brouwers oft witten Hert.

Den Beerenecker langs de Negenpael.

Marie Mecus weduwe wylen Thomaes Spapen.

35. — Mr. Dominicus van Nyevenhuyse.

Capittelle van Turnhout, modo de Vrijhey, van der nyeuwer scholen gelegen aent kerckhoff, opte noortzijde de straete.

36°. — Mr. Jan Kinschot.

37. — De kerck van Turnhout, van diverse hofsteden ende huysen om 't kerckhoff gelegen die nu afgebroecken ende vercocht sijn.

De Halle tot Turnhout, metten dobbelen sleyger ende geraede daervoor.

De gemeyn weye vander Broeckzije.

Op een eusel in de Tiegelrye, noort de fermerye, oost aent straetcken geheeten de Wouwerstrate.

Opte conincxhage achter den Perrinck.

(Goederen van Tongerlo waren gelegen in de nabijheid van 't Ossenbroek).

38°. — Bogaertstrate.

39. — Mr. Jan Steynen, bij coope. — Op huys hof in de Corte Baginestrade (opt oudaen) zuyt aent straetken, oost Wouter de Wilde, noort de waterlaet.

39°. — Heer Carele Viruli, canonick. — Jonckvrouwe Lysbeth van Rijswyck.

Op syn hoochhuys metten stalle, west in de Herentalstrate, zuyt Wouter van Hulsel, noort aent Iscaekbert, oost syn selfs.

40. — Dezelfden, van zijne achterste huys in eenen straeten in de Herentalstrate ende is dit huys bij Lysbeth van Ryswyck gecocht ende afgebroecken ende daer aff gemaect ende gemeerdert heure plaetse vanden huysse staende op de derde naervolgende par-tye.

Opte lanckdonck in de Wouwerstrate.

41°. — Anna Appels alias Deckers Janss.

Jan de Decker Janss., op Beckersputte omtrent een loopen lants, oost aen een straetken ende Mr. Andries Ooms, zuyt Jan Gevairts alias Brusselers, west den heyligen geest van Turnhout, en noort de erfngenen Jaspar van Kinschot.

In den Grooten Bente.

Calsteert.

42°. — In den loecktermeer.

De weduwe Gecart Conforts geheeten Elizabeth de Wilde.

Adriana Peeters weduwe Jacob Franckarts.

Smisseecker. Opten zavelecker in de Broecksy.

Op eenen driesch geheeten Buttersdriesch, oost de Wouwerstrate, west ende zuyt de infermerye van Bagynhof, ende noort een cleyn straetken.

43°. — Jasper van Kinschot Ambrosiussoen. — Anna Gevaerts.

Op eenen uytfanck voer syn huys waer aen den dyck voerstael opter hoeck van de beglynestrade.

44. — Merten van den Berghe, cousmaecker, op eenen opstal aen zijn huys in de Herentalstrate, zuyt aen den pat.

De Vrijheyte van Turnhout, van een vertreck camere gemaect op de zuytsijde van harder hallen oft heerenhuys, a° 1541.

46. — Mr. Jan Stynen.

Jonkvrouw Catlyn Stynen.

46°. — Frederik Dergent Simonsoen, op een eusel aende Rosmoelen geheeten het molenblock, zuyt Michiel Truystens (?), west Claes Vandecken (?), oost aende vroente daer den Goytmolen opstaet, ende noort de Lockstrate of Luckstrate.

Aent Luyckstraetken.

De pleyn vant casteel.

47°. — Op huys hoff den Helm te Calsteert, noort de waterloop, oost Jan de Mesmaecker, zuyt de straete gaende naer den Goormolen, west de strate gaende naer den Casteleyn.

Mayecken Willem Janssen alias Tesmaecker.

Opten Smissen.

49. — Mr. Hendrik van Kinschot, advocaet.

Anna Gevarts weduwe van Ambrosius van Kinschot.

In de Clinckstrate opte Maze.

50. — Op huijs hoff de Lazerie, zuyt ende west aende Herstrate, oist commende aende Lazarus huyskens staende achter den perrinck van hove.

51. — Maike vander Biestraten weduwe van Baltesaer van Imerselle. — Wouter van Immerselle.

Opten molenberghe een eusel gelegen inde Quackstrate opten loop. Moenecker, (aan den kant van de Broecksijde).

51°. — Joncker Merten van Mechelen, schouteth tot Turnhout.

Heinric Ghijsels, procureur.

Hendrick vanden Schoot, secretaris van Turnhout.

52. — Lauwercys de Back Lauwereyssone.

Jonckvrouwe Marie van Crombeck.

Den Oyversnest int Cortstraetken.

Joncker Lauwereys Back.

Opten Graetecker.

Op Grielenshof.

Gheert Cantvoirts weduwe geheeten Lysbeth de Wilde.

Lucia Gevairs was getrouwd met Dominicus van Nieuwenhuysse.

54°. — Opten bucht achter den princk, oost de infermye vanden baghynhove, west Adriaen Knecht, zuyt den perrinck, oost het schut-sel van den perrinck ende noort d'erigenamen Ambrosius Kinschot.

Mr. Willem van Loon.

Jonckvrouwe Isabelle Sleders.

Aende Herstrate ter Heysien vaert.

SCORVOERT.

Tsheerenstrate — Ackerstrate — Broeckstrate — Rytstrate — Melle

— Picxken — Gemeynstrate — Galgevelt — De Vroente oft Ezelberch — De Pickenpoel — Op te Mortel — Op Thansbroeck in t'Eygen — Heide geheeten de Brant — Op Ghybs hove — Coyts hoff — Aen den Nuwendyck geheeten de black.
 Opte blact of blaect.
 Aen de Roveingracht alias Laecke.
 Everdonck — Dyck.
 Hendrik van de Vliet — Op trot.
 Erfgenamen Magriet van Gorp — Voert.
 Op bevers block — Op Wouters block.
 Op 't haverlant — Aen de most.
 Jonkvrouw Clare Cole — Op Willekens beemt.
 Op den gulden beemt — Rutsheye.
 Mr. Ambrosius van Loon — Huysmansdonck.
 Den Opstal — Op stouts broeck in de Meele.
 Mariken Knechts huisvrouwe Joris vande Venne — Op tspycken.
 Joufrouw Geertruyt van Rommerswale tot Mechelen.
 69°. — Joncker Jacop van Rommerswale.
 Heer Jan Cortenbach ridder, van zynder hoeven op tscorvoert, huys hoff metter toebehoirten, lant, beemde ende cusselinghe aen een gelegen, noort aende vroente, west Henricus Ooms — Opten Magerman.
 69°. — Adriaen van Doirne Mathyss.
 Matheus van Doirne, op huys hoff eenen block nu lant groot omtrent twee loopen geheten de Wachelrye, oost Jan Seghes erfgenamen, zuyt Lucken van Gestelle, west aent strate ende noort Pectier van Doirne.
 Opten keyzers beemt opt Scorvoert.
 Op Coitsheye — Opte Wackerstrate — Aen de Nyeuwendyck aen de keyserstrate, zuyt de vroente — Op Lammerblocxken — Op d'eygen — Coppensheye aen de Wackerstrate — Opte Nockendonck — Op Voldershoeve — Harisbraeck op 't Scorvoert, oost aen s'heerenstrate — Lammervan op 't Schorvoirt.

ZEVERDONCK.

In de geeselhoert (Zevendonck) — Vloetberchsbeemt (Zevendonck) — Broeckstrate — Landdonck — Duvelsdonck — Spapendonck — Opte Langdonck, noort den heyligen struyck — Nysbeemt — Op een vierendeel beemt in den heyligen struyck — Conincxstrate, zuyt den swerten dijk — In 't Wensel of Weensel — D'Ackerstrate — Groote hontwiel — s'Heerenstrate — Opten Conincxhof — Opten Paephof huys hof — Gasthuysheye — Hoogen ecker — Beemt in craenscot, noort de Wolfstrate — Heide te Kokelberghen — Esmanshove — Pluysbeemt — Kempshof — Witven — Zeverdonck dyck, noort de Caelde — Int Ingelscom of Engelscom — Op Mallarts block — Op 't Corenblock — Op Sondereyghen goet — Opt Trijken, oost de Laecke — Opte buecke — Op Hillens venne, oost en zuyt de vroente — Op

Woyts hof, noort de strate comende van Thielen na Turnhout — Everdonck — Opten Weydenhof, oost aen de Dyckstrate — Vrouwen eusel, zuyt aen de Wackerstrate — Opten Boenacker ende de Man- nart, oost de Heerstrate — Op Dessche tot Winckele — Wolffsven- ne — Opte Zeverdonck rijt — Op thaechdornken — De Donc (bun- der beems) — Vrydyck — Berckenschot — Langhstrate — Aen de hueckvondel, oost de Laecke — Hoogbracke — Vroente — Bruelken — Geeservoert — Opte Smisse in de Melle — De Wackerye — Opte Breendonck in de Melle — Grietenhove — Den Horrinc.

WINCKEL.

Swerltendijck — Witvrouwenhof — Bruel — Corte heye — Wer- moeshof — Opt Trykelant — Dyckhof — In den Kiemt, noordwest de Laecke — Boelsheye — Stoppelecker.

SEVERDONC.

Mutsaerts broeck — Everdonck.

Heyn Rommens slachmolder tot Thielen.

Op Trycke lant, oost Jan Triekens, zuyt Zwertgoor — Langstrate.

Op ten Aert, oost aen istrade naer de Daridoncq — Veedyck — Veedyckstrate — Noortstrate.

131re. — T'Godshuys van Tongerlo.

Op ten Pickepoel een eusel, noort aende Lake, zuyt Claes Ooms.

Op Monyoyen, noort oost aen de Vroente — Bermanshove — Ber- mansblock — De Heyhoeve.

PAPENBRUGGHEN.

Braecke — Plassendonck oft zeep — Hoortecker of Hortecker — Vroente — In den Horrinc, oost aen de vroente — Aen de Visbeke — Blanckendonck — Maeldonck, west s'heerenstrate na Grootenhout — tHaeckbroeck — Braeckstrate — Cleyn Maeldonc — Keyzers- beemt — Coendonck — Opten Aelsbeemt.

De dochter Cleys Leys geheeten Margriet getrouwt hebbende Adriaen Bruesselers.

Stuyxbeemt — Opte Duyt, noort strate, zuyt d'Aa — Op de Scobbert — Opten Scoet of Scot — Opte Madedonck — Opte Waterdonck, noort op Aa — Op Wittenhoff — Veedyckstrate — Hortecker.

LOKEREN.

Witheershof — Vroente — Vorstenhof — Clercx ecker — Koeblock (weyvelt) — s'Heerenstrate — Oomgheenkenshof — Op Hontscot, oost aen de Vroente — Aentveken — Opten bruel — Op Scoenbroeck — Gasthuyssecker — Opt Smeeken aen de Lokermolen — Opt Coe- bloc, west aen de Broeckstrate — Op Stinenvelt, west den Waterlaet — Het eyndebloc — Op huys hof geheeten den Ashoop — Opten Schoetmere, aen de Vroente — Op Ootenvelt, noort den kerckpat — Opten geerven hof geheeten den zoecker — Op Stuyx hof — Op tcoensel — Puyecker — Boschecker — De Mere (ecker) — Lant-

schotshoeve — Lockrenpat — Op zoeten velt — Opte ryt — Hoencycke — Boedonck — Swertenpael — Op Nuwenhof.

BOUS.

De Put — aen de Heerstrate — Op 't bruelken — Aen de Hameye — Op ten Mortel — Dorenecker — Opten Wyenhof, noort de vloet, zuyt de strate — Opt thaecdornken alias Vekens bloc, noort Merxplaspat — Op Ossenbloc — Den Paephoff, zuyt de Vroente — Opten Payecker, zuyt op den kerckpat — Santstrate — Zavelpuiten — Vloethoff — Visbeke.

LOKEREN.

Opte Garsbloke, oost het sieckhuys, opten Vloetberch. 169°. — Mathys Stockmans ende Luicken Raymaeckers zijn huysvrouwe.

Op huys hof opten Bous, west aen strate, noort aen den kerckpat. Op Vloethoffken — Op Witheers hof — Gansecker — den Waterlaet — Henrik Bogarts, in de Roose — Op ten Vlaschart aen den Wouwer — Opte Boedonck, in de Visbeke — Opte Scoetsmere.

STOCT.

Osseven — Wittenwech — Vroente — Wittenberch — Wiltven — Opten ouden Hoff — Opten Boschecker in de Bruynits ryt — In 't Hoeckeynde — Aen de zandepuiten — De Santstrate — Opt boeckweyt hoefken — Opten schelsecker, zuyt strate gheeten Merxplaspat — De Rijt (beemt) — Wielecker, noort het Wielken — Opt Laer — Op bergengoor.

Op bergengoor eenen driesch inde bruinits rijt, oost Augustinus Vekens, zuyt en west aende pat gaende van Turnhout naer Merxblas.

Opt thelleken, noort de strate soe men naer de hey vaert — Op bergengoor, zuyt de herstrate.

MEERGOOR.

Den Zoetenberch — Payestrate — Wech commende van Turnhout naeden Legbuyt — Aen de Rist — De Vroente — Huysinghe gheeten de Paye — Merstrate — Het busselken — De Herstrate gaende van Turnhout naer Oosthoven — De Casse (hey en weyvelt) — Opte eyndelberghe — Brootseynde — Op Noutshof.

TURNHOUT.

Jan de Momboir Willemss.

Andries Paridaens.

Magriet van Kinschot.

Anna Gevaerts weduwe des voirs. Ambrosius.

Ambrosius van Kinschot.

Meester Cornelis Walscharts Willemss.

Johanna vander Biestate weduwe Jan Mathecus Andriess.

Anthonia Haulsmans weduwe Cristiaan Canters.

Gieles van Immerseele.
Andries Paridaens.
De weduwe Marcellus Paridaens.
Frederick der Gent Simonss.
De weduwe Maximiliaen de Momboir.
Adriaen vander Biestraten.
Mr. Jan Gevaerts.
Mr. Andries Ooms.
Jan Gevaerts Claessone.
Marie Gevarts Hubrechtsd.
1 — 5. — Wouter Walscharts.
Marie Meeus weduwe wylen Thomaes Spapen.
Katarina Stynen Peeters dochter.
34. — Marie Steynen ende Peeter Stynen.
Laureys de Cock alias tochtener.
34°. — Henrich Gevairts alias bruesselers.
Imbrecht van den Biestraet.
De kinderen Adriaen van den Biestraet.
Jouffrouwe Katarina van Middeldonck.
46. — Wouter van Immersele.
Claes Gevairts, Hans Gevarts.
Hughes van Groenhoven.
49°. — Anthonis Cleymans.
52. — Hans van den Cloot Janss.
Lauwereys de Back.
Jouffrouwe Marie van Crombeelt.
52°. — Clementia Walscharts weduwe Willem Janssen. (Deze Willem was rentmeester van 't Kapittel).
Margriet de Cock met haere kinderen.
Laureys de Cock.
Mr. Willem van Loon.
Margriet de Cock.
Peeter van de Plassche d'oude Anthoniss.
Adriaen van de Plassche.
Jan van Kuyck Claess.
Adriaen van de Biestraet.
Michiel Milselets kinder opte Breenndonck.
61°. — De 3 kinderen van meester Dominicus van Nieuwenhuysse daer moeder aff was Lucia Gevairts.
Jan Gevaerts Adriaenss.
Huibrecht Gevairts alias Bruesselers.
Dina Groenwevers huysvrouwe Henric van Doirne.
Mariken Knechts huysvrouwe Goris van de Venne.
Lysbeth Wouters Jacobsdochter huysvrouwe. Peeter vande Peere (Zeverdonck).
D'erfgenamen Mr. Jacob Lemmens (Zeverdonck).
137. — H. Lambrecht Coomans deken.

Thomas Sas.

Cornelis Sas Willemss.

Willem Sas Corneliss.

Mathys Stockmans ende Luycken Raeymaeckers zijne huisvrouw.

Mr. Christiaan (Cypriaen) Peermans ende Elizabeth Lemmens uxor.

162°. — Meester Jan Lemmens.

165. — Andries de Vos tantwerpen, huysvrouwe geheeten Yda Woyts alias Winckelmans met Peeter haeren brueder.

Hovelheye aen Grootenhout (Lokeren).

* * *

Den oijns des hertogen van Brabant tot Turnhout metten gehuchten daer inne begrepen, gescreven int jaer ons Heeren duysent vijf hondert veerthien. Die maecken den ouden chys negen penningen eenen ouden grooten. Ende den nyeuwen XII d. eenen ouden grooten.

CENSUS VETUS IN TURNHOUT IN DIE BEATI DIONYSII RECIPIENDUS.

1. — Huybrecht Gevaerts Huybrechtssone.

Meester Wouter ende Willem van Loon, op syn huys hof cum pertinentiis in de Herenthalsstracte, met twee loopen tsaylants daer achter gelegen.

1°. — Jan de Momboir Willemssone.

Meester Jan en Ambrosius van Loon.

Heer Joes Peeters canonick.

Heer Lambrecht Coomans.

2. — De Vrijheyf van Turnhout, op haer huys aent kerckhoff west teynen de schole, oost aen den Rooster a. b. c. d.

Margrite van Kinschol.

Anna Gevaerts weduwe der voors. Ambrosius.

Ambrosius van Kinschol kinderen.

Peeter van Kinschol, opt Goorken een eusel opte tichclerye, suyt Wouter inden Eenhoiren.

Tgoetshuys van Tongerlooyt wordt betaelt bij Jan Adriaens, 12 1/2 d. Op eenen beempt aende Voort omtrent 1 1/2 bunder.

Meester Cornelis Walschaerts Willemssone, op omtrent 1 1/2 loope lants inden Negenpael, noirt der Capelle van Sint Atheunis tOosthoven.

3. — Peeter Walschaerts Willemssone.

De 7 kinderen Adriaen van der Biestraten.

Heer Oliver Libermi Canonik (woonde in de Gasthuisstraat).

Giles van Immerseele.

Lenart vanden Kieboome.

Bertelemeeus Elsackers.

Herman de Cock Geertssone, Barbele Nollens.

Herman de Cock Geertssone, Cornelis Leemans.

4. — Meester Willem Walschaerts Hubrechtssone, op huys hof achter tkerckhof den Bock, Quiry van Utrecht, west Jan Coemen, oost Jan Meeus.

Veckemans Gommair van Mechelen, zuyt de strate aent kerckhof en noort Dierick van Mierde.

Jacob van Berausel.

Herman Walscaerts, op huys hof aende meret den Sallem, nu den tynen pot.

Dielis Walscaerts Hermanssone.

7vo. — Willem van Hulsel.

Andries Paridaens.

De weduwe Ancelmus Paridaens Cornelissone met 7 kinderen.

8. — Maximiliaen de Momboir.

De weduwe Jacob Wilnuers alias van Ael.

De weduwe Maximiliaen de Momboir.

9. — Lenaert en Wouter van Loon, Willems kinderen.

Laureys de Cock, te Kalstert.

11vo. — Jan Herman Walschaerts.

12vo. — Pauwels Stinen.

Jan van Kuyk Claessone.

Peeter Gysbrecht van Poppel.

Adriaen van Poppel.

Derfgenamen Mr. Adriaen Reynbouts.

13. — Katerine ende Lysbet Walscaerts, op huys hof inde Otterstrate, zuyt Jan Paridaens, noort Lembrecht de Cuyper.

14. — Jan de Potter Adriaenssone.

Peeter van Lyere, op huys hof int Otterstrate gheheten de Sonne, oost aen Tymermans, noort Mr. Jan de Hoze smet.

Peeter Smolders van Weelde, op huys hof int Otterstrate, west Peeter van Lyere.

Meergracht.

Tsigven.

Scotelmans hof.

15. — Jan van Scaluynen, op huys hof inde Potterstrate, zuyt Peeter Ooms, noort Peeter de Wilde, oost de Potterstrate, west Mr. Jan Slynen.

Keldersgoor.

Lysbet van Lyere.

Henrick Baten valckenier.

Op Veckemans hof opt Broecside.

16. — Stockmans hof.

De 3 kinderen Henrick Scots alias Creyts.

Peeter van Lyere.

Goyvaert Henrick Theeus alias van Postel.

17. — Jouffrou Margareta van Lyere ende Jouffrou Katerina Sraets.

Het kind Mr. Jan Gevaerts.

Margriet de Cock met hare kinderen.

Claes Gevaerts Adriaen Ghevaerts Janssone.

Hans Matheeus alias van Postel, op huys hof aende merct, oost Jan Rombouts, west Claes Ruts inden Rooden Seilt, noort de merct, zuyt Hans Matheeus.

19. — Jacob van Berausel, op huys hof echter de halle, oost Cornelis Boeckheye, west Jan Woyts de smet, zuyt Maximiliaen de Momboir, noort de strate.

20. — Wouter Walschaerts, op huys hof int Otterstrate, west Lauwerys Everdeys, oost Wouter van Hulsel.

20. — Claes van Zantvoirt, op huys hof geheeten het Moriaenshooff, noort het voirscreven Veircken (eertijds de Moriaen, dan de Sleutel en nu het Veircken), zuyt Mr. Willem Walscharts herbier, west aende merct, achter den koor.

Willem van Loe van Thielen, op huys hof ende messye gelegen aenden Hellem, oost den Hellem, noort den pleyn voert hof, zuyt Jan Meyenbosch.

21. — Jan van Coescot, keteler.

Willem van der Molen, Peeter van Daele, op huys hof aende merct de Wildeman, oost aen tzyn, west Jan Rombouts, noort aende merct. Huybrecht Gevaerts, op eenen uytvanck voer zijn huys int Herentalsstrate.

Marie Gevairts Hubrechtsdochter.

Her Claes van Hoochstraeten, op eenen uylfanc voer zyn huys ende poort inde Herentalsstrate, noort Wouter Bacx erfgenamen (nu Jaspar van Kintscho) zuyt M. Ambrosius van Loon, (nu Rombout van Mansdale), west de strate voirs.

Henrick vander Keelen, van zijn wassenden hout voer zijn huys-singhe in de Herentalsstrate, noort Anthon Teeuwards.

Her Wouter Pyrions, op huys hof inde Cortstrate, oost Luyck Stinnen, west Her Jan Roos erfgenamen (nu Lambert Bacx).

Heer Hubert Walschaerts kanonik.

Lysbet Walschaerts.

De Vrijhey van Turnhout, van een afgebroken huys op tkerckhof, west aen Sinter Claes stock.

22. — Jacob van Ysscot, op huys hof achter de halle den hoeck van de Herentalsstrate, west Claes de metser (nu Mr. Peeter van der Beke), oost de Herentalsstrate ende noort de strate achter de halle ende zuyt Joncker Willem Le Begge alias (Montanhays) ?

Her Andries Mandaert.

Her Peeter Kegelers, Her Cornelis vanden Kieboome van Capelania Nicolai.

Meester Lauwereys de jonge.

Merten van den Berge, cousmaker.

Gielis de Hoymaker, op huys hof inde Potterstrate, noort M. Willem van Roode, west Lysbet Walschaerts.

Henrick van Roode, Janssone, Jaspar van Kintschot, opten Kelder mont voer zijn duere, noort Wouter Cantvoerts, (nu Mr. Willem Walschaerts barbier), zuyt Jan in de Maene, west de merct, oft kereckhof, ende oost Cornelis Versantacker.

23. — Jan Gevaerts alias Bruesselers.

Mariken Knechts huysvrouw Goris van de Venne.

Antheunis Cleymans Janssone.

Huybrecht Govaerts alias Spilmaeckers.

Jan Winne, cleermaecker.

Her Carele Viruli presbyter.

24. — Her Claes Coels.

De weduwe Jan Neefs Willemsone knecht vanden voetboge —

Heer Joos Petri canoninck.

Heer Lambrecht Coomans priester, op huys hof in de Herentalsstrate, oost en zuyt Henrick van der Keelen kinderen (nu heer Lucas Laurentii parochiaen), west de Herentalsstrate ende noort de voors. heer Joos Petri Mathys van Rode.

25. — Hans Scilders de vorster, modo onse genadige heer bij confiscatie.

Aert Mercelis, opten uytlande voer zijn huys daer de wygaert stacken staen, west Jan van Horinck, oost aent zijn, zuyt d'Otterstrate.

De weduwe Jan Gevaerts.

26. — Joes Hoens.

Seger van Kintschot Jasparsone.

Cornelis Paridaens.

Heer Jan de Curia kanonik, Jaspar van Kintschot Jasparsone — Her Claes Cloot, op huys hof in de Herentalsstrate, oost zijn acker, zuyt Margriet de Cock, west de voirsr. strate en noort Jan Curia.

26°. — Peeter Dierix, brouwer.

Claes Ruts, op huys hof in de mere cum pertinentiis, west aende mere, oost aende Potterstrate, zuyt Mr. Jan Stylen.

27. — Bouwen Nys, op huys hof de mere metten ossendriesch, zuyt opten waterlaet, oost en west Bouwen Nys.

Reynier vander Luyten, op huys hof achter tkerckhof, oost Henric Moerlans, west Jan Canlfors, noort Wouter Theeus, zuyt aende strate neffens tkerckhof.

Henric van Schoonhoven, op huys hof achter tkerckhof, west Jan Meeus (nu Gommair van Mechelen), oost Merten Moons, zuyt de strate oft het kerckhoff.

28. — Augustyn van Lyere rentmeester der lants van Turnhout bij coope a^o 1560.

Quiryen van Utrecht met Johanna van Bergen zyn huysvrouw.

Jan Coenen, op huys hof achter tkerckhoff, oost Luyc Speex (nu Mr. Willem Walschaerts), west Cornelis de Beckere, noort Dierick van Mierde, zuyt het kerckhof of de strate 6 d.

De fermerie vanden Begynhove, op huys hof achter tbegynhof, oost aen tstrate ter Heyssien, west, noort Bouwen Nys. 6 d.

Adriaen de Putter, mesmaecker.

29. — Meester Geert Hebscal, op een stuc lants in den Rabaut.

Henrick Baten de valckenier.

Beckersputten.

Heer Kaerle van Ymmerssele, op huys hof cum pertinentiis achter thof, west Jan de Jonge, oost t'gasthuys hoeve oft lant, zuyt de strate, noort den scuttershof en is den scuttershof mede bypant. 9 d. De Vryheyt van Turnhout, van zijnen stijnen poort, noort aenden princk, zuyt aen zijnen bogaert, is de scuttershof poorte partie in den bijpant. 1 d.

30. — M. Christiaen Peermans secretaris tot Breda ende Lysbet Lemmens zijne huysvrouwe.

Meester Jan Lemmens.

Katerine Meeren ende Mathys Ooms, op dloockeren bochs eenen ecker, zuyt oost achter meeren, noort de heerstrate ten bouswert 7 d. Opte Vlaessche eenen ecker.

Opten Donecker.

Op Mollershof.

31. — Mr. Peeter vander Beecke barbier.

Cornelis Boeckheze, op huys hof achter de halle (oft scepenenhuys) oost Claes de Beckere (nu Peeter vander Beken organist), west Margriet Muyssche (nu Jacob van Berausel), zuyt Maximiliaen de Momboir ende noort de merct oft scepenen huys. 9 d. 1/2 pull. Anthonis vande Sande. Margriet van Erpe weduwe des voirs Anthonis.

32. — Cornelis Sapeels.

Marie Stynen.

Laureys van Hasselt.

Jan de Keysere, van zijn steynen ghevel, west aen zijn huys opten hoeck van de Herentalsstrate 2 d.

Henrick van Rode alias Geldrop.

Dierick van Looven, op zijn huys aen de merct gheheeten den Rooden hert.

Jacob Laureys alias Baelkens.

33. — Bodewijn Mijs in den Roden Schilt.

Heer Laureys Baerikens priester, vander graven ende drencksel aende hoochmolen, west ende noort Claes Ruts, zuyt de herstrate 3 d. Op Ymmenhoeve.

34. — Henrick Stynen Henrickssone, Marie Stynen ende Peter Stynen.

Opten Wijdenhof.

Adriaen Potters, mesmaecker.

Laureys de Cock alias Tochtener.

35. — Gerick Scelkens alias Poppeler.

Mr. Peeter Reymans.

Heer Olivier Libermi canonick tot Turnhout.

Opten ouden Hof.

Opten lijnen hof.

Tcapittel van Turnhout. Heer Henrick Zapels deken.

36. — Van Turnhout, op Commerdael metten dijcken daeromme al omme in de vroente boven Lookeren. 6 s. 3 d.

Tselve capittel, vander nieuwer scolen gelegen aen kerckhof ople noortzijde de strate. 4 1/2 d.

37. — De prochiaen vanden begynhove, van zijne huysse voer tbe-gynhoff, zuyt tborchs.

De kercke tot Turnhout, van diversen hofsteden ende huysen om 't kerckhof gelegen die nu afgebroocken ende vercocht sijn.

19 s. 8 1/2 d.

De Halle tot Turnhout, metten dobbelen steyger ende grade daer voer. 5 s. 3 d.

De gemeyn weye vander Broecksyen. 18 d.

Den chys van Merxplaes. 36 s. 6 d.

Wouwerstrate oft Tichelerystrate (bij tBegynhof).

Jan Ghys, Marina Piggen weduwe des voirs. J. Ghys.

38. — Peeternelle van Puyslet ; Thomas (.... ? ?), op huer huys aent kerckhof den Spiegel dat men heet het Steenken, oost en noort aen tkerckhof, zuyt en west de merct.

In de loetstrate.

Opten breemacker.

Op Coomans hoeve, daar aan gelegen de Bogaertstrate.

39. — Op huys hof opt Oudaen.

Anthonis Stockmans, op huys hof int Otterstrate, oost zijn selfs, zuyt her Lucas Laurentii, west Merten Beys, noort d'Otterstrate.

Jan Gevaerts Claessone.

Claes van den Eynde gelaesmaker.

Op Moenen hoefken.

Merck Woyts alias de Smet Janssone.

Cornelis Sapeels.

Heer Henrick Sapeels choordeken van Turnhout, op zijn hooch huys metten stalle, west aen de Herentalsstrate, zuyt her Wouter van Hulsel, noort aent tsaekbert, oost her Hubrecht van Nabbenayen (modo hem selfs). 18 d. pull.

40. — Wouter Wils Janssone, op zijn huys in de Herentalsstrate aen den pat tsaekbert, nort aen den pat, zuyt aen den stal, west de voors. stal en pat. 18 d.

Jouffrouwe Lysbeth van Ryswyck alias Bezijns bij coope.

Heer Carle Viruli canonik.

Magdalene, Hubrecht ende Lysbeth van Nabbeneygen.

Heer Hubrecht van Nabbeneygen.

Heer Jan van Nabbeneygen, van zijn achtersten huys. In een straetken in de Herentalsstrate en is dit huys bij Lysbeth van Ryswijck gecocht en afgebroken ende daer afgemaect ende gemeerdert haere plaetse van den huysse staende op de derde naesthygaende par-

tye, actum a° 1561, west heer Henrick Sapeels, zuyt Wouter Bax.
pull.

Mr. Jasper Stynen.

Op'te Langdonc inde Wouwerstrate.

Jan Houtackers, scrynmaker, Oudaenstraetken, aan de Potterstraat.
Claes, Margriet, en Geerick Claes Ossenbroeckx kinderen, op alle
hunne goederen die huu · ader van hunnen vader gebleven zijn on-
der Turnhout en Schoonbroec. 26 1/2 d.

41. — Jan van Hulzel.

Claes van Hulsel Peeterssone.

41. — Anthonis Brogelmans Aertssone, op huys hof cum pertinentiis
te Calstert, zuyt Michiel van Daele, noort Ingele van Kinschot.

Opten vorsten hof een driesch achter den perinck (fermery Begyn-
hof 26 d.)

42. — Wouter Bax, op huys hof den Ingel, west Geert Cantvoirts,
oost Dierickx de Coomun. 23 1/2 d. pull.

Ecker in den Grooten Bentel.

Claes Luggen ende Jan Cantvoirts, op huys hof aende merct metten
keldermont, noort Jan van Liere, zuyt Jan Cantvoerts.

Jan Symoens cuypen.

De weduwe Geeraert Cantfoirts, bij coope, gheheeten Elisabeth de
Wilde.

43. — Smisecker.

Zavelecker.

Jaspar van Kinschot Ambrosiussone.

Ambrosius van Kinschot.

Heer Peeter van Meldau, op eenen uytfaen voer zijn huys daer aen
oyck voer staet opten hoeck van de begynstrate. ob.

Jan Loomans alias Clot.

Merten van den Berge coumaker.

Peter Leemans alias Moerkens.

44. — Jouffrou Katerine van Middeldonck d'oude.

Meester Symon Hagenou, op huys hof cum pertinentiis inde Begyne-
strate, west aen de selve strate, noort rentmeester van Hasselt en
zuyt Henric Wijs en Ambrosius van Kinschot (1564).

Thomas vander Veeken, vanden staek staende opt tsheerenstrate
voer zijn huys aende merct. ob.

Die Vrijheyte van Turnhout van een vertreck camere gemaect op de
zuytzijde van baerder hallen oft heeren huys a° 1541.

CENSUS NOVUS IN TURNHOUT.

46. — Meester Jan Stynen.

Michiel vanden Daele, op tgoor omtrent een buynder, noort Adriaen
Stickers, oost Kersten Cristus. 11 d.

Meester Cornelis Walscaerts Willemssone, op huys hof met eenen
uytfanc daer aen te Kalstert, oost tstrate, noort de Wouwerstrate,
zuyt Jouffrou Cathelyne Stynen, west Henricus Cristus.

Rosmolen. Vroente. Kerckstrate.

47. — Henrick Jan Tyssoen de pottère.

Hoochmolen.

Wouler van Immersele.

Aert van Dale schoenmaker.

49. — Gheertruyt Stylen.

Henrick Stockmans.

Mathys Stockmans.

Anthonijs van Hasselt.

Loeye de Leppere, op huys hof in de Begynenstrate, zuyt Jouffrou
Katerine van Middeldonc.

50. — Huis in de Clinckstrate opte Maze, infimerye van den Begyn-
hove.

Jan Gevaerts alias Brusseler Janssone, op huys hof de Lazerye, zuyt
ende west aende herstrate, oist comende aende Lazerus huyskens
staende achter den perrinck anden hove. ob. pict.

Jan Moens van Rommaerskercke, op zijn huys geheeten den Helu
ler saken vanden nieuwen gevele slaende aen zijn huys voirser.
oistwaerts gelegen tselve huys, oost ende noort de strate aende cin-
gel vande merel, zuyt Peeter Faes ende west Mathys Wils.

Anthonijs Gellens Willemssone, op syn huys hof geheeten Ymmen
hoeve.

CENSUS AVENE IN TURNHOUT.

51. — Meester Aert van Loen, opten Molenberch een eusel gelegen
in de Quackstrate opten loop.

De weduwe Hubrecht Paridaens metten 4 kinderen.

52. — (Vele huizen staan te Kalstert).

Cortstraetken.

Gratecker.

Monecker.

54. — Katerine en Lysbeth Jan Walscaerts dochteren.

Griellens hof (Broecksye).

Opten bucht achter den princk.

Ingele Vos Casen Gevaerts wijf.

56. — Aen de herstrate te Outturnhout.

Lysbet van Kinscot Peeters dochter.

SCORVOERT.

CENSUS VETUS.

58. — Op Wilbaart Coys hof.

59. — Op Paepswouwer. — Opten Brant. — Opt Trijken.

60. — Aen de most. — Opte rijt. — Dackerstrate. — Hoeve van Ranst.

— Brackstrate. — Opte Galgevelt. — Opte Galge. — Opte Buecken.

— Opt Pixken. — Opten Gaershof. — Op tschansbroeck int eygen.

— Vroente. — Reeweck. — Nuwendyck. — Everdonc. — Aen de

Voert.

65* — Adriaen Gevaerts. — Op Bevershloc. — Opten gulden beemt. — Opte Blaect. — Opte Huysmansdonc.

69. — Jouffrou nu Geertruydt van Rommerswale tot Mechelen.

Hier Jan Cortieback ridder.

Her Wouter Bauu, van zijnder hoeven opt tscorvoert huys hof met-
ter toebehoorten, lant, beemde ende eunselinghe aen een gelégén, noort
aende vroente, west Henric Ooms kinderen, op Gielis goede van
Roode van zynder hoeven Mallaerts goede.

Lant geheeten de Wacktayt.

Opten Magerman.

71. — Op spoyken.

Merten Marien vande Vliet.

Opten Pickepoel. — Opte Wackerstrate.

CENSUS AVENE IN SCORVOERT. BL. 74-75.

Opte Noockendonc. — Opten Gaershof. — Op Voldershoeve. — Op
Deygen.

Henrick van de Vliet.

Jan Adriaen Jans Janssone.

MOEREN.

ZEVERDONCK. BL. 76-109.

In de Geeselveort. — Op Vloetberchs beemt. — In de Broeckstrate.
— Opte Onnelsdonc. — Opte Langdonc. — Int Weeusel. — Opten
Conninckshof. — In den Horrinc bij Grootenhout. — Broeckstrate.
— Opte Duvelsdonc. — Op Gasthuysgoed. — Opten Kemphof. —
Theerenstrate. — Langdonc. — Aen Witven huys hof. — Opte Bue-
cke. — Int Ingelscom. — Opten Raephof. — Aen de Wolfstrate. —
Op Zevendonc rijt. — Aen den Swerttendyc. — Op Sondercyghen
goet. — Opten opstal. — Opt Corenblock. — Opt Haverenblock. —
Aen de Dyckstrate. — Op Hillensvenne. — Op Woytshof. — Opten
hoogen ecker. — Op Mergrieten hoeve. — Op Goerontshof. — Opten
Boenacker. — Op Dessche. — Op Jan Witbols hof. — Aen den Vee-
dyc. — Opten Berckenscoet. — Aen de Langstrate. — Op tbruellen.
— Opten heylegen struyc. — Op Noutsdonc. — Op huys hof de Buec.

WINCKELE.

CENSUS VETUS. BL. 109ro-112ro.

Swertten dyc. — Op Witvrouwenhof. — Opten Vlasscaert Heyns
hof. — Opten Kiemt. — Opten Bruel. — Opten Stoppelecker. — Op
Ymmenshoeve. — Opten Wermoeshof. — Opt trykelant. — Opten
Dyckhof. — Opten hof te Winckele. — Op Dymmaerts hoeve.

ZEVERDONC.

CENSUS NOVUS. BL. 113-131.

Kokelberch. — Opten Aert. — Aende Geeselveort. — Int broeck. —
Op Mutsaerts broec. — Op Trijke lant. — Bij den gelscom. — Opte
Hoochbraecke. — Op Mongoyen. — Op huys hof de heyhoeve. —
Opt heybloc. — Op rilderheyc. — Op Bermansbloc. — Opte heye
Cokelsberge. — Op Hetsaertshoeve. — Veedyc. — Opte Hortgate.

PAPENBRUGGEN.

CENSUS VETUS. BL. 135-143ro.

Opte Braecke. — Opte Plassendonc. — Opten Peertsens ecker. — Opt Meyleeynde. — Opten Hortecker. — In den Horrinc. — Aen de Visbeecke. — Opte Maeldonc. — Opte Smisse. — Op half thaechbroec.

NOVUS CENSUS. PAPENBRUGGE. BL. 144-145.

PAPENBRUGGE. CENSUS AVENE. BL. 145ro-146.

Opte cleyn Maeldonc. — Op streepken. — Op 1/2 de zeept. — Op Joes Hof. — Op huys hof ter borch. — Opte Duypt. — Opten Aelstbeemt. — Opten Scoet. — Inde Blanckendonc. — Opte Coedonc. — In Aliten hof. — De Scobbaert. — Opte Waterdonc.

LOKEREN.

CENSUS VETUS. BL. 147-162.

Op half Witheers hof. — In de Vroente. — Op tcoebloc. — Op Oomgeenkenshof. — Aen tveken. — Opten Bruel. — Opten nersten hof. — Aent hontscot. — Op Scoenbroec. — Jufvrou Clare Cole. — Opten hof ter mere. — Op tsmeelken aende Lokermolen. — Broeckstrate. — Op Grootenhout beemt inden horrinc. — Op stinen velt. — Opte Visbeeke. — Opte Scoetsmere. — Op Oosten velt. — Kerckpat. — Opten geerden hof geheeten den zoecker. — Op Stuycx hof. — Opten payecker. — Opten wydenhof. — Opte cluyse. — Int Osseven. Aen den Lookeren pat. — Opten putecker. — Jan Spapen alias van Kinscot. — Den Bouspat. — Opten Vloethof. — Op huys hof tcalienbloc. — Op Oom hannekens hof. — Opten Smel. — Aen dlokeren veken. — Opten donecker. — Opten nuwenhof. — Op huys hof opten bous, nort aende herstrate. — Opten mortel.

LOKEREN BOUS. BL. 162ro.

Aen de Zavelputten. — Opten Vloethof.

LOKEREN. CENSUS NOVUS.

Op tzoethoefken aen calverbruel.

Ysbrant de valckenier ende M. Geert berbier.

Marie van Kinscot.

Jan Geerts alias Kiebooms.

Opt heybloc aende Hameye.

Opte Boedonc inde Visbeecke.

CENSUS VETUS DE STOCKT.

Aen den Wittenberch. — Opten ouden hof. — Op twitven. — Int hoeckeynde opde stockt. — Vroente. — Opt boeckweyt hoefken. — Op tgoet ter stockt. — Inde Bruynits rijt. — Opten wyen hof. — Opten wielecker. — Opt laer. — Opten scetsecker. — Opt bergen goor. — Opt thelleken metten bogaerde. — Opten grietenhof.

CENSUS NOVUS INT MEERGOOR.

Aen de Rist. — De Vroente.

Meester Jan Stylen.

Wouter van Loon Willemsone, van zijn wuwer omtrent een boender, west aen strate mette huysinghe daer opstaende en zij toebehoort geheeten de Paye.

Aen de Merstrate. — Aen de Goormolen.

De 6 kinderen Adriaen Gevaerts.

* * *

HEYSIE. BL. 1-22.

3. — Opten raephoff een driesseken gelegen oest Gielis Meyenbosch, noort de strate.

Henrick ende Lysbeth Christus, kynderen twee Henryck ende Lysbeth Christus.

Henrick Cristus.

Gheertruyt Stynen.

Henrich Stynen ende Claes Goetelen.

OISTOVEN. BL. 23-28.

* * *

REGISTER IX. Nr. 45033. A° 1600.

Dit register uit hetzelfde fonds der Rekenkamer in 't Rijksarchief te Brussel, kl. in-folio, beslaat 48 bladzijden recto en verso op zwaar papier beschreven en is in perkamenten band ingebonden. Het is slecht geschreven, waarschijnlijk door een en denzelfden kopist. Het gaat van 1600 tot 1613, en niet tot 1660, gelijk het door een latere hand voortaan is aangeduid.

Hiermede sluiten wij de reeks der cijnsen in het land van Turnhout. Uit die vier eeuwen der Middeleeuwen en nieuwe tijden zal de historicus een tal plaats- en familienamen kunnen halen die voor de sociaal- en economische geschiedenis van belang zijn. Voor Turnhout, raden wij den geschiedvorscher aan ons Jaargetijdenboek van het St. Pieterskapittel te Turnhout in de XV° — XVI eeuwen eens te doorbladeren, om zijn studie der toponiemen en familiën te volledigen.

* * *

Nieuwe oversettinghe volgens de brieven van terrage gepubliceert des... decembris 1600.

TURNHOUT.

1. — Symon Druyts (staat boven Gherit Druyts Janssone bij mangelinghe Lenart Schuermans), opt Aa ofte vliet ontrent 13 dachwant beemps, oist en zuyt de selve, west Alit Lemmens, noort de vicarie van Sinte Sebastiaen.

De weduwe Merselis De Bie.

Margriet de Bie.

Merlten de Bie.

Goermolen. — Steven van Immerseel. — Meirghoirstraet. — Shcere-
straet (Broecsijde). — Rosmoelen. — Hans Willems, inden Spieghel.
— Molenecker. — Meulenpat.

2°. — Hendrick van Schoot, rentmeester, op huys hoff geheeten den
Oyvaers nest.

Cortstraetken.

Peter Francken.

Dorenecker.

3. — Daniel van Deurne, op huys hoff inde Herentalstraete, oist syn
zelfs, zuyt de weduwe Willem Verbeecke, west de Herentalstraet
ende noort de heeren van Corssendonck.

Goyvaert Loeckemans, cuyper.

Neghepacl.

3°. — Andries Paredaens.

Erfgenaemen Margriet van Kinschot (Broecsijde).

Daniel Ghevarts.

Bruynsrijt. — Meulenstraet. — Griclenshof. — Vekemans hof (Broec-
sijde). — Opstal (Broecsijde).

5°. — Mertten Verwill, op den Meelenhoff nu lant ghelegen inde
Sandstraet, oist aende erve van de kynderen. Hendrick Maes, zuyt
de kynderen meester Jan Ghevarts tot Loven, west de kynderen Bal-
ten van Immerseel, nort de straet.

Groote Beyntel.

Langhen ecker.

De weduwe Jan Canfoirts, op huys hoff achter het kerckhoff, oist
Niclaes van Caverson, zuyt de straet ofte den singhel om het kerck-
hoff, west de weduwe Jan Mispelers, noort Hans Ghevarts.

6. — Potterstraet.

Den blynden ecker (over de groote beke).

6°. — Schoetel manshoff.

Loeckl. — Loecklstraet. — Wouwerstraet.

7. — Francuys van Westervijk, op huys hoff aende merckt. oist
Claes Sanen, zuyt Jan Pauwels, west de merckt, noort Hans Willems.
Santstraet.

Int Ossenbroeck bij de Voert.

7°. — Margriet Jordens weduwe Mr. Willem Walscharts, op huys
hoff geheeten het Bormens ? ? heeft, oist Peter den Coster, zuyt
Cornelis Driesen, west de straet ofte merckt, noort Oyken int Verck-
ken.

Keirbosch (land).

Het Verckken (huys hof).

8. — Gaslhuysstraet.

8°. — De Risl.

De Vroente.

Erfgenaemen Gillis de Mombaer.

Hendrick van Opstal nomine uxoris met dandere erfghenaemen Hendrick Ghevarts.

Otterstraet.

9. — Smisse.

Bekersputte.

Moenecker.

Broecksij pat.

9°. — Jan van Kuyck (Potterstraet).

De Vrijheyd put (aan de markt).

10. — Mayken Cornelis weduwe Laureys Gabriels, op huys hof den Sleutel achter tkerckhoff op de noortsijde, oist geweest Nicaes van Caverson, nu den Cleynen Enghel, zuyt de verckensmerckt, noert Steven van Immerseel.

Ticheleryestraet.

10°. — Corttestraet.

Vossenecker.

Magdalena weduwe van Matheus Verhaeghen, gareelmaecker (Otterstraet).

Molenblock.

11. — Molentiende.

11°. — Galgecker.

12. — Langhe Driesch.

Dierick Ghevarts.

Graetecker.

Groete beecke (Graetecker).

Huys hof, het Witpeert, (Herentalsstraet).

12°. — Coninx haeghe achter de Perrinck.

Herstraet, achter den Perrinck (west de Tichelerystraet).

13. — Kercke velt (oist de Meerstraet).

Mr. Jan Ghevarts, docteur tot Loven.

Wouwerstraet (comende van de Casteleyn naar de Tichelerye).

Meulenbergh.

13°. — Quackstraet (opt loopken).

Hans van Tiene, op zijn huysinghe aen de merckt, oist zyn zelfs, zuyt Laureys Vloers, west den chingel van de merckt, noort het Cortstraetken.

14. — Casteleyn.

Mr. Andries Ooms.

Hans Vorsters, trichtener.

Santstraet.

Op de Broeckzye bij den Meulenberch.

Ravelsche beemt.

14°. — Zoenkens ecker.

Neghenpael (noort de capel van St. Antonius l'Oud-Turnhout).

Langhen haeghe in de Neghepaelstraet.

Eesterstraet (langs den kant der Otterstraet).

15. — Meulenberchstraet.

15vo. — Gielis van Immerseel.

Clinckstraet (langs den kant der Otterstraat).

16. — Hans Ghevaerts Claessone.

16vo. — Nieuwendijck op de Broecsye.

Boghartstraet.

Lucas van Huyberghen, bierdrager.

17. — Matys van Meurs, op huys hoff aende merckt geheeten den Witten Leeuwe wesende den hoeck vander Otterstraet, oist zijn selfs, zuyt d'Otterstraet, west de merckt, noort Jan Pauwels.

18. — Calsteert achter Sinte Ewoutscapelle, oist en zuyt aen sheere straet.

18vo. — Wauwerstraat, (aan 't Begijnhof, oost, zuyd en west).

Lanchdonck nu lanck blok in de Wauwerstraat.

19. — De Lazerye (in de nabijheid van den Perrinck).

De Lazeris hofstede (aldaar ook).

Mr. Hendrick van Kinschot.

Barbara van Kinschot.

19vo. — Heer Kaerle Viruli, canonik, (woonde in de Herenthalsstr.)

Mr. Philips Cleymans.

20. — Mr. Jacob Lemmens, chirurgyn.

Margarita Back, weduwe wylen Mr. Goyvart Huyxs.

21. — De Herstraet gaende naer Stockt.

Bausen pat.

Wallaer.

21vo. — In de Clinckstraet opte Maze.

Alit Lemmens, int Ossenhoofd.

Het Schaliënhuis bij den Ghoirmolen.

22. — Den Schout Clusius (v. d. Cluysen).

Stockt ecker.

Cornelis Loycx, in St. Joris.

Sighven (langs den kant van de Clinckstraat).

22vo. — Vryheys busselken.

Heyseyde.

23. — Smaelvoert.

De Heirstraet gaende naer St. Ewouts capelle.

23vo. — Lopen lants aen de Boghartstraat inde Neghepael.

24. — Peter Hermans, op een hofstede te Calstert waer eertijds den Helm uyt gehanghen heeft, oist Niclaes van Caverson, zuyt de straete gaende naer den Ghoirmolen, west de straete gaende naer den Casteleyn, noort den waterlaet.

24vo. — Nicolaes van Caverson, op huys hoff geheeten den Pelicaen en de herberge geheeten den Engel, zuyt de verckens merckt, west de weduwe Laureys den Spaenschen Becker, noort Steven van Immerseel.

Huys Hof geheeten Hongarrye.

In 't Meirgoer opde cruyssstraet van de Loeckstraet.

26. — Joachim Hens, op huys hoff aende merckt geheeten den Wildeman, oist Adriaen van Beeck rayemaecker, west Jenne van Bakel, noort de merckt.

Leghuyl.

Andries Paridaens.

Anna Mathei tot Antwerpen.

26°. — Peter Diercx Peterssone nomine uxoris.

Marie Ghevarts.

27. — Hoichmolen.

Mr. Andries Oems, op een driesch van den Casteleyn daer het duyfhuys op plaech te staen.

Meistraet op de loeckt.

29°. — Catelyne en Margriet De Bie, opt huys aent kerckhof modo geheeten het Steentken, oist en noort aent kerckhof, zuyt en west de merckt.

30. — Meirsmans driesch inde Tichelerye.

Hendrik van Kinschot.

30°. — Loeckere Bosch en Bruynysryt.

31. — Luyckstraetken (Castelein).

32. — Goyvart van Immerseel alias Oom Huybrecht Coecx.

32°. — Rabaut.

33. — Duyvelsdonck en Coninckstraet (Oud-Turnhout).

34°. — Oudaenstraet (palend aan de Potterstraet).

35. — Aan den Ghoirmolen het Molenblok en de Luchtstraet.

Loecker ecker.

Loeckermolen.

36. — Stapecker (langs de Clinckstraet).

Mr. Philips Cleymans.

37. — Hans Ghevarts.

38°. — Halle of sheerehuys.

Huis geheeten den Tennen Pot aende merckt, oist Peter van Herck cleermaecker ende andere, zuyt derfgenamen Huybrecht Ghevarts, west Peter den seeldrayer ende andere, noort de merckt.

39. — Erve tgodshuys van Tongerlo (aan de sheerenstraet).

Moelenstraet gaende naar den Hoichemoelen.

40. — Boudewyn Mys, van den stenen ghevel, west aent huys geheeten den Rooden Schilt op den hoek van de Herenthalsstraet.

Mr. Gherart van Holthuysen alias van Os.

40°. — Jan Rosen tot Antwerpen nomine uxoris Margriet van Kinschot.

Mr. Hendrik van Kinschot, advocaet.

Mr. Dierick Merttens, chirurgyn.

41. — Mr. Jan van Schaluynen, molenslaegher.

Het Neerhoff.

41°. — De Pleyn. Op huys hof aen de merckt geheeten de Roode hert.

42. — Corte Gasthuysstraet. — Mr. Jan Ghevarts.

Hans van Hulsel.

42vo. — Erfgenamen Huybrecht Chevaris.

Erfgenamen Agneta Kinschot.

43. — Op te Mere bij het Baghynhof.

Huis geheeten den Suten Naem Jesus (Otterstraat, in de nabijheid van de Quacstraat).

43vo. — Mr. Jan van Gouwegom.

Everdonghe.

Baptista Verschueren. — Imbrecht van Biestate, op huys hof geheeten den grooten Engel, oist op den hoeck van de Potterstraet, zuyt de merckt, west Nicolaes van Caverson, noort Embrecht Balemans, en Steven van Immerseel.

Tichelrye. — Tichelrijstraat.

44. — Mr. Hendrik vander Clusen.

44vo. — Hans Willems, in den Spieghel.

Bouwersche pat.

45. — Commerdael.

46. — De Herstrate naar Herenthals.

46vo. — In de hoffstadt op den Castelyn.

Jaspar van Kinschot Ambrosiussone.

47. — De loop comende van het casteel.

47vo. — Lockstraet.

Meirstraet.

Heer Johannes a Fide.

J. E. JANSEN.

K r o n i j k.

Het vijfde geschiedkundig Congres met Tentoonstelling van oudheidkunde, kunst en folklore, onder de hooge bescherming van Z. M. den Koning, heeft te Westerloo, van 11-25 Augustus plaats gehad. Het motief welk het hoofdbestuur uitgekozen had ging ditmaal over den Maria- en heiligen cultus in de Kempen, gepaard aan de geschiedenis der Heerlijkheid Westerloo. Die drievuldige indeeling, opgeluisterd door feestelijkheden, gelukte boven mate, niettegenstaande de onderduimsche kuiperijen en de leugens van Kempische haatdragers om een Kempisch werk te doen mislukken. Wel kende de Tentoonstelling, getroffen door de geldcrisis, niet meer den luister van vroeger, nochtans oogstte zij, gezien de omstandigheden, de goedkeuring en bewondering van elken bezoeker in. Het Congres slaagde buitengewoon, en door het optreden van gekende sprekers, en door het bijwonen van een talrijk uitgelezen publiek. Maar waar Westerloo voor geen enkel Congres moet onderdoen, dat waren de feestelijkheden. Begonnen met de ontvangst van den Weledelen Heer Gouverneur der Provincie op het gemeentehuis, en met de opening der Tentoonstelling waar Z. Excellentie door den algemeenen Voorzitter Kan. J. E. Jansen verwelkomd werd, eindigde de eerste dag met uitvoering van kinderspelen, volksliederen en gildedansen in het park van Z. H. Prins de Merode-Westerloo. In een heerlijk kader, in 't bijzijn van geheel de prinselijke familie, voor een ontzaglijke menigte, vertolkten kleinen en grooten al wat de Kempische folklore 't schoonste bezat. Nooit woonden wij een eigenaardiger feest bij dan dit. Donderdag, met O. L. Vr. Hemelvaart, ging de Maria-omweg uit : een lange processie met talrijke Kempische Maria-beelden, flinke groepen en rijke versiering. Spijtig dat de regen een storende noot in dat concert van schoonheid en eerbiedige stemming kwam werpen. De V. T. B. had dien dag zijn leden vergaderd te Westerloo en huldigde des namiddags een uitkijktoren in op het hoogste punt

van Westerloo en Hersselt, van waaruit men de schoonste verrezichten over de Kempen heeft. Bevoordeeld door een schitterend zomerweder genoot deze inhuldiging den hoogsten bijval. 's Zondags was 't de groote dag van het 2^e Landjuweel. Voorafgegaan door een prachtigen stoet van vele Kempische schuttersgilden, werd het feest ingezet met gildedansen, tromgeroffel, enz., op de kiosk der gemeenteplaats, en eindigde met het schieten van den koningsvogel in de weide achter het kasteel. Westerloo won het spel. Nu moest de koning gekroond worden. De afgevaardigde van den Heer Minister van Schoone Kunsten zette den nieuwen koning de kroon op het hoofd, hing hem den koningsmantel om en overhandigde hem, te midden eener juichende menigte, den scepter met zilveren vogeltje. De gilde van Westerloo zal voortaan voor drie jaar den koning der schutters van de Kempen bezitten ! 's Avonds vergastte de harmonie der gemeente de leden van het Congres op een fijn en meestepend concert. 's Anderdaags deden de Congresleden een uitstap naar Diest en woonden des avonds in het park van het Kasteel de opvoering bij van de St. Dimpnalegende door een groep van Geel vertolkt. Wij zouden niet kunnen zeggen wat wij hier het meest moesten bewonderen, of het stuk zelve, of het spel der opvoerders, of de zoo gepaste muziek, ofwel de schakeering van de groene kleuren in de electrisch verlichte boomen ! In alle geval een buitengewoon geslaagde vertooning. Dinsdag werd het Congres gesloten, de rijkversierde zalen van het prinselijk slot bezocht, en een smakelijke disch opgediend in het Hotel Geerts. Den Zondag nadien was het einde der Tentoonstelling. In de beste jolige stemming verliep de laatste avond van deze onvergetelijke prestatie. Wij kunnen dit kort verslag niet eindigen zonder de innichters hartelijk geluk te wenschen ons voor de vijfde maal zulk heerlijk Kempisch werk geschonken te hebben. Zij hebben de Kempen eer aangedaan, ze beter doen kennen, ze meer doen beminnen. Geen schooner werk op aarde dan het nastreven van zulk ideaal ! Lof ook aan de gemeente, aan de werkers van het plaatselijk Comité, aan den Secretaris van het algemeen Comité Kan. A. Erens, aan de bevolking, die allen gewedijverd hebben om het Congres en de

Tentoonstelling te doen gelukken ; maar vooral lof aan de prinselijke familie de Merode, die door hare liefvallige ontvangsten, het ten beste stellen van haar overheerlijk kasteel en park, haar opofferingen, een éénige bijzonderheid aan de feestelijkheden heeft bij gedragen die men op een ander nooit meer zal aantreffen.

* * *

In het Staatsblad van 1 November verscheen de lijst der onderscheidingen door het Ministerie van Binnenlandsche Zaken toegekend aan personen welke zich verdienstelijk maakten in het Werk van het Rood Kruis of in 't Nationaal werk voor Kinderwelzijn.

Mevrouw de Baronnes du Four-Herry ontving de Gulden Palmen der Kroonorde ;

Mevrouw Dierxsens werd benoemd tot Officier in de Orde van Leopold II ;

Mejuffer M. de Breyne, van Beerse, werd benoemd tot Ridder in de Orde van Leopold II ;

Mijnheer K. Wellens, oud-leeraar aan het St. Jozefskollege, te Turnhout, werd Ridder in de Kroonorde.

Taxandria biedt bij deze gelegenheid aan deze verdienstelijke leden zijn hartelijke gelukwensen aan.

In Memoriam

IN MEMORIAM JOZEF STEFENS.

Den 2 December overleed godvruchtig te Turnhout de Heer Jozef Stefens, griffier bij de Rechtbank van 1ste Aanleg te Turnhout, vereerd met het burgerlijk Eere-kruis van 1° klas en met de herinneringsmedaille van het eeuwfeest van 1930, Secretaris van den Koninklijken Geschied-Oudheidkundigen Kring Taxandria, van de Koninklijke Maatschappij Orpheus en lid van verschillende godvruchtige Broederschappen.

Mijnheer Stefens werd geboren te Turnhout den 30 Juli 1878. De Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring Taxandria, waarvan de overledene sedert 1929 de ievervolle secretaris was, verliest in hem eene zijner verkleefdste leden, wiens toewijding aan Kring en Museum geen grenzen kende.

In het sterfhuis werden lijkreden uitgesproken door M. Fleerackers, Hoofdgriffier, uit naam van het personeel van het Gerechtshof ; door M. L. Boone, Schepen, uit naam van de « Orpheus » en door Z. E. Heer Kanunnik J. E. Jansen, Voorzitter van Taxandria, uit naam van den Kring.

Geachte Familie,
Mevrouwen,
Mijne Heeren.

Labor improbus omnia vincit, noeste vlijt overwint alles. Dit gezegde was de eerste troost dien ik mij inboezemde, wanneer de hooggeachte heer Burgemeester Volksvertegenwoordiger Van Hoeck mij het droevig nieuws mededeelde van het plotseling overlijden van onzen dierbaren, ijverigen en nooit te vergeten secretaris van Taxandria. Noeste vlijt overwint alles, zelfs de dood, want haar uitslagen overleven het werk.

Het afsterven van een onzer getrouwste medewerkers is voor den Koninklijken Geschied- en Oudheidkundigen Kring een der hardste slagen die hem konden toegebracht worden. De werkzaamheid van onzen secretaris kende geen palen, en wanneer de ziekte hem reeds had aangetast, was hij nog vuur en vlam voor Kring en Museum. Zaterdag schreef hij mij nog een brief, waarin hij nieuwe plannen schetste. Ik antwoordde hem Maandag terug, maar eilaas aan een doode !

Die noeste vlijt was geen gewoon werkzaamheid, maar stond veel hooger, en had voor doel het schoone meer te doen liefhebben, het verleden beter te leeren kennen, de kunstschaten zijner stad en zijner geliefde Kempen zorgvuldig te bewaren. En hoe trok hij zich dat aan ; wat belanglooze opofferingen heeft hij zich daarvoor getroost tot op den laatsten stond van zijn leven ! Kring en Museum waren iets van zijn eigen bestaan ; 't was zijn Kring, 't was zijn Museum !

Daaruit stralen de schitterende hoedanigheden van zijn geest en zijne ziel. Liefde, vernuchtheid, begeestering, vooruitgang, branden in hem als zoovele lichten die al zijn werkzaamheid omglansden.

Te midden van die bedrijvigheid wilde de Voorzienigheid dat op 't laatst een tweestrijd ontstond tusschen hem en de plaag aller

menschen, de dood, « mors et vita duello confluxere mirando ». Hij worstelde met moed en vertrouwen, maar viel eindelijk onder een verraderlijken slag van zijn tegenstreefster. Zij zegepraalde, doch slechts gedeeltelijk. Maar nu vragen wij haar met de H. Schrift : ubi est mors victoria tua, ô dood waar is uw victorie ? Gij kondet uw slachtoffer het stoffelijk omhulsel breken en veel schade aan een vereenigde familie berokkenen, doch de ziel van uw overwonene, de verdiensten van zijn onvermoeiden en nauwgezetzten arbeid, de gedachtenis van een best gevuld, deugdzaam en schoon leven, de edele bezieling van zijn streven, daar vermocht ge niets op, en hebben u voor de eeuwigheid het onderspit doen delven. Die onsterfelijke hoedanigheden zullen nu meer dan ooit voor 't daglicht komen, zullen in de Gedenkschriften van onzen Koninklijken Kring met gouden letteren staan opgeteekend, zullen de achting van Bestuur en Leden sterker bestendigen, en 't nageslacht zal, zoowel als wij, met dankbaarheid den naam van den ijverigen en nooit volprezen secretaris, Jozef Stefens, uitspreken.

Zijn noeste vlijt was zijn hooge verdienste op aarde ; de kroon der werkzamen verhoogde zijn zegepraal in den hemel !

Moge de barmhartige God het ook zoo meenen, en tevens aan echtgenooten en kinderen, voor zulk prachtleven van hun man en vader, den troost en de sterkte schenken, om in echt christenen godsdienstzin deze pijnlijke tijdelijke scheiding te verdragen ! Tot in het hemelsch Paradijs van eeuwige waarheid, goedheid en schoonheid, vergezellen onze gebieden den getrouwen vriend en ijverigen secretaris van Taxandria !

Kempische Boekenschouw.

J. Lauwerijs. Gids voor Hoogstraten en omtrek. 25 tekeningen door K. Dufour en 40 platen. Derde uitgave, 1935 : 128 blz. in-12. 4° en 5° duizend. Waarlijk een succes deze Gids ! En hij verdient het. De verbetering en vollediging gaan al meer crescendo. Met zulk een Gids aan de hand zal de bezoeker de geschiedenis en de schoonheden der aloude Vrijheid overbest kennen.

Dr. R. Sterkens. Brieven aan S. Daems, met toelichting door Dr. R. Sterkens. [Tongerloo, St. Norbertus Drukkerij, 1935], kl. in-4, 63 blz. De ijverige biograaf van den Norbertijnschen Kanunnik Daems volledigt zijn werk met het uit-

geven dezer brieven. Deze 46 brieven werpen een helderder licht op de persoonlijkheid van den gemoedelijken dichter en toonen ons de waardeering die andere letterkundigen voor S. Daems over hadden.

[P. Heyns]. Herentals. Monumenten en merkwaardigheden. [Herentals, R. Peeters-Wouters, 1935.] kl. in-8. Geen paginatie. Goede beknopte beschrijving der monumenten met korte inleiding der stadsgeschiedenis. Schoone platen; de houtsneden zijn vooral merkwaardig. In den uitleg van den naam Herentals, viel het ons op hoe de moderneren nu Herentals zonder h in 't midden schrijven als de etymologie de naam verdeelt in Herent en hals.

Jolles J. A. De Schuttersgilden en schutterijen van Zeeland. Uitgave van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Middelburg. Middelburg, N. V. J. C. en W. Altorffer, 1934; in-8, 140 blz. met platen. Deze Arnhemsche schrijver vereerde ons met een bezoek om over onze Kempische schuttersgilden te komen spreken, vooral daar hij zich veel met de Noord-Brabantsche Kempische schuttersgilden had bezig gehouden en daarvoor een merkwaardig werk geschreven had: De Schuttersgilden en Schutterijen van Noord-Brabant. Overzicht van hetgeen nog bestaat. 's Hertogenbosch, 1933-1934. Er is veel gemeens tusschen Nederlandsche en Kempische schuttersgilden. Daarom bevelen wij de werken van dezen schrijver aan om dieper het wezen, de instellingen en de kostbaarheden onzer aloude schutterijen in te studeeren. Er is bij hem veel te leeren.

Dr. Remi Sterkens. — De Letterkunde in de Antwerpsche Kempen van 1830 tot 1900. Turnhout, J. van Mierlo-Proost, 1935; in-8°, 237 blz. pll., K. VI. Acad. Reeks VI, n°. 56. — Schrijver overziet en behandelt er het werk der voornaamste letterkundigen die in deze periode de Kempen en den Kempenaar in hun letterkundigen arbeid hebben afgeschilderd. Zoo komen vooral H. Conscience, R. Snieders, A. Snieders, G. Segers, L. Smits, S. Daems, en een aantal kleinere voor 't licht. Zij leerden ons de Kempen en het Kempisch volk kennen. Deze studie is opperbest gelukt en tot een schoone synthesis uitgewerkt. Wij kunnen den schrijver niet genoeg gelukwenschen, én voor zijn onderwerp, én voor

zijn schrijfwijze. Zulke onderwerpen hebben wij in de Kempen groot nodig. Er moet meer aan synthesis gedaan worden. Detailwerk kan zeker niet gemist worden. 't Is de stof waaruit men een synthesis zal opbouwen. Maar het wordt toch tijd dat wij eens een algemeen werk, zooals dit over de letterkunde, over het onderwijs, over de rechtsplegingen, over de toponymie, over de politieke sociale en economische geschiedenis, over de geestelijke instellingen, zooals het werk van Kanunnik Lacnen, over den Landbouw, over het Volksleven, over de Bibliographie, enz., enz., zien in 't licht komen. Waarom den tijd versnipperen aan het heruitgeven en herafschrijven van al die monographies, waar men wat détails heeft bijgevoegd, en die toch niet veel volmaakter zijn dan de voorgaande. Wij hebben een fonds nodig, en dat kan alleen tot stand komen door synthesis-werken. Wij wenschen dan den schrijver nogmaals geluk én voor deze synthesis, én ook voor zijn schrijfrant. Ah, ja, voor den schrijfrant laten onze schrijvers veel te wenschen over. Zij geven ons een taal te lezen die dikwijls onverstaanbaar is, met al die uitheemsche woorden en die ingewikkelde zinnen. Met Dr. R. Sterkens krijgen wij een schoon voorbeeld van zuiveren stijl, van verstaanbare moderne lezing. Wil dat nu zeggen dat alles volmaakt is ? Ons dunkt dat hij toch wat te scherp is voor G. Segers. Alhoewel wij geen groote voorliefde hebben voor dezen letterkundige, kent deze toch wel de mentaliteit van zijn Kempische boeren. Dr. R. Sterkens hemelt ze te veel op. Zij hebben groote hoedanigheden, maar ook groote gebreken. Wanneer G. Segers deze laatste hekelt, heeft hij wel eenigszins gelijk. Voor 't overige is 't een welgeslaagd werk, dat wij ten zeerste aanbevelen.

* * *

AANWINSTEN VOOR HET MUSEUM.

Giften : Oud Standaard met medaliën der Maatschappij « De Kunstmannen » Casterlé. — Koperen matrijzen van gemeentezegels 18e eeuw, Poppel-Weelde. — Volledige uitgaven van de Turnhoutsche Studentengilde « Vlam ». — Portret Flor Peeters, organist Kathedraal Mechelen, leeraar aan het Lemmensgesticht Mechelen, orgelleeraar aan

het Kon. Conservatorium te Gent, geboren Kempenzoon —
Thielen 4 Juli 1903. — Portret Andelof Gust., Orkestleider
Muntschouwburg Brussel, geboren Turnhout 4 April 1882.
— Partij doodsbeeldeken, Mr. J. Hendrickx. — Partij zicht-
kaarten. (Kempische Windmolens), verscheidenen. — Aan
koop : Portret van den Voorzitter Z. E. Kanunnik Jansen,
geteekend door Van der Velpe, Gent.

Aan alle bereidwillige gevers, onzen hartelijken dank.

HET BESTUUR.

INHOUD VAN JAARGANG 1935.

L. C. Jan Baptist Valentijns, pastoor te Oud-Turnhout en Arendonk.	Blz.	3-13
Id. Boerenkrijg te Arendonk. Onjuiste voorstelling.		133-137.
Jr. A. J. L. Juten. Afleiding van plaatsnamen.		14-15
Id. Gezamenlijke studies.		16-20
J. Nuyts. Klein Peerken.		68-75
J. E. Jansen. L. X. Adriaensen, Norbertijner kanunnik.		80-86
J. T. Norbertijner Kanunnik S. Daems.		87

DOCUMENTEN.

J. E. Jansen. De cynsboeken van het Land van Turnhout.	21-62, 88-121, 138-172
Id. Bibliographie der Antwerpsche Kempen. (afzonderlijk)	
K. van Nyen. Zonderlinge weddingen te Beersse in de XVII ^e eeuw.	125-127
Codicil van Eerw. Heer Peter-Pauwel Rubens, 6 Aug. 1684.	128-132

KRONIJK.

Vijfde Kempisch Congres en Tentoonstelling te Westerloo.	173-175
Het Bestuur. Aanwinsten voor het Museum.	66, 123, 177

IN MEMORIAM.

J. E. Jansen. A. V. K. M. Caron.	63
----------------------------------	----

I N H O U D.

1. Bij het overlijden van Hare Majesteit Koningin Astrid.	bl. 124
2. K. Van Nyen. — Zonderlinge weddingen te Beerse.	125
3. Codicil van Eerw. Heer Peter-Pauwel Rubens. — 6 Aug. 1684.	129
4. L. C. — Boerenkrijg te Arendonk.	134
5. J. E. Jansen. — De Cijnsboeken van het Land van Turnhout.	139
6. Kronijk.	175
7. J. E. Jansen. — In Memoriam Jozef Stefens.	177
8. J. E. Jansen. — Kempische Boekenschouw.	179
9. Aanwinsten voor het Museum.	181
